

Молода Україна

журнал українськот демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ XVII

СІЧЕНЬ — 1967 — JANUARY

ч. 142

МОЛОДА УКРАЇНА

Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК: М. Француженко

Редакція Колегія в складі:
Я. Білінський, О. Валер, О.
Коновал, М. Лебединський, Л.
Ліщина, П. Павлюк, П. Родак,
О. Сандул.

Голов. редактор: М. ГАВРИШ

Адміністратор: В. ПАВЛЮК.

Статті, підписані прізвищем
або ініціалами автора, не зав-
жди відповідають поглядам
редакції.

УМОВИ передплати:

12 чисел (один рік) \$4.00
24 числа (два роки) \$7.50

Ціна окремого числа 40 центів

MOLODA UKRAINA

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee
of the Ukrainian Democratic Youth Association.

(In USA — Association of American
Youth of Ukrainian Descent)
President: M. FRANCUZENKO

Все листування і передплату

MOLODA UKRAINA,

шліть на адресу:

Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:

"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: Л. Костенко, С. Голованівський, І. Драч,
П. Степ, Є. Летюк, В. Голобородько, В. Сосюра — Поезії. М. Овчаренка — Матерія, простір і час. Варкир — Палітра думок і почуттів.
В-м — П'ятий з'їзд письменників та проблеми мови й культури в
Україні. І. Росоховатський — Яким ти повернешся? А. М'ястківський — Місячної ночі. Видиво. Комунікат. З одумівського життя і праці.
В. Підмайстрович — Як стати письменником. Різне.

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

ВОСЬМИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС СФУЖО

З ініціативи й фундації радної м. Детройту Марусі БЕК створено при СФУЖО Літературну Нагороду. У виконанні цієї постанови проголошуємо оцим

ВОСЬМИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС СФУЖО

Предметом Літературного Конкурсу є есей на літературні теми. Побажано було б, щоб він мав за тему твір чи творчість жіночого пера.

На нагороду призначено по 100 дол. за два рівнорядні твори.

Учасницями Конкурсу можуть бути жінки-письменниці або ті, що хотіли б ними бути. Реченець Конкурсу — 31 березня 1967 року.

Надіслані твори розгляне Мистецьке Жюрі у складі: д-р Марія Кобринська, Богдан Кравців, Галина Лащенко.

Конкурсові твори слід надсилати у трьох примірниках під псевдонімом, подаючи справжнє прізвище авторки у запечатаній коверті, на адресу Централі СФУЖО з допискою "Для Комітету Літературної Нагороди".

W FUW O —

4936 N. 13th Str., Philadelphia, Pa., 19141 — U.S.A.

Комітет Літературної Нагороди

Ліна КОСТЕНКО

ДУМА ПРО ТРИ КАМЕНІ

Гей, виїжджає козак молоденький
у чисте поле,
в першу дорогу.
Очі рукою прикривши від сонця,
дивиться вслід йому ненъка з порога.

Кінь вороний виграє, басує.
Гей, у коня ще й копита не збиті!
Сивий полин огортається пилом,
перепелиця ховається в житі.

Їде козак,
підганяє коня
в чистому полі
три дні навмання.

Вже й пшениці відшуміли, і жито.
Трави буяють на перелозі.
Рантом урвалась дорога бита —
камені три стоять на дорозі.

Чорний, та білий, та ще й рожевий
Так, як звичайно у казці буває.
Скочив козак з вороного на землю,
напис на чорному пильно читає:

"Підеш ліворуч, загинеш нізащо.
Зірвешся з кручі у прівзу, юначе.
Хоч і загинеш, ніхто не згадає —
нічим згадати буде, козаче".

У козака мурахи за плечима.
Камінь рожевий знайшов очима:

"Підеш праворуч — не пошкодуєш.
Рівна дорога,
спокійна дорога.
Всякі удачі на кожному кроці.
Щастя без сліз. Без борні — перемога".

Що ж, це вже краще, це друге діло.
Дивиться хлопець на камінь білий:
"Прямо пойдеш — дорога вгору.
То не легка, нерівна дорога.
Втомленим, хворим, а може, дітям
ти віддаси свого вороного.
Сам підеш пішки у передгр'я.
Знатимеш світлу глибину зворушену.
Люди тобі подарують довір'я,
ти ж подаруєш їм світлу душу.
Будуть вибоїни, будуть квіти..
Буде тривога, а часом і втома.
Ну, а чи дійдеш ти до вершини,
це невідомо...
Це невідомо".

Тихо у полі шемріє вітер.
Чорний чорніє похмуристю літер.
Камінь рожевий кличе, здається,
кожного літерою сміється.
В білого тільки спокійне обличчя.
Він не відштовхує і не кличе.

— Хочеш? — іди.
Не хочеш? — не йди.
Різні є люди у сивих віках.
Доля твоя у твоїх руках.

Більше не їде козак навмання —
справив на білій камінь коня.

Сава ГОЛОВАНІВСЬКИЙ

ЩАСТЬЯ

...Одним пощастиль на горбочок злізти,
І радості їхній нема меж.

Інші дужчі:

Вони — альпіністи,
форсують висоти
й щасливі теж.

А я видряпуюсь на три аршини,
схоплюсь,
зірвуся

і вниз — стрімголов...

Так і не бачив світу з вершини,

і починаю

спочатку,

знов...

Та радість моя — не в мені самому.
Серцю моєму вмістити дано
і отих, що на схилі високому та крутому,
і отих, що на пагорбку — все одно.

Через це воно —
колись на яблуко схоже,
розпухло

до розміру всієї землі,
і, все-таки,
всого вмістити не може,
хоч і само не вміщується —
груди малі.

Шкода — всього ввібрати не вдається —
і малих горбочків,
і великих мет!

Та, коли воно розірветься від щастя,
не треба дивуватись:
на те їй поет.

бігаються з різними скоростями. Вчених дивує ця надзвичайна упорядкованість. Чи це випадково? Така "випадковість" згідно з теорією ймовірності — неможлива. Сучасні вчені говорять, що мусить існувати якийсь Надприродний Фактор, бо нічим іншим пояснити цього не можна.

А що ж кажуть матеріялісти?

А матеріялісти спочатку категорично заперечували можливість поширення всесвіту й висміювали це, говорячи, що таке твердження не тільки антинаукове, але й абсурдне, що смішно порівнювати всесвіт до бульки, яка роздувається й т. п. (Г. А. Гурев "Что такое вселенная". Москва, 1957, стор. 130; й ін. автори).

Але наукові факти є таки наукові факти, і в теперішній час матеріялісти уже визнають, що всесвіт поширюється. Вони тільки зазначають, що поширюється лише відомий нам всесвіт, а в інших частинах безконечного всесвіту, про які ми нічого не знаємо, поширення нема, бо там іншоструктурна матерія (Мелюхин, 195, 196).

Дивно. Коли ми *нічого не знаємо* про інші частини безконечного всесвіту, то як ми знаємо, що вони не поширюються? Як ми можемо знати, що взагалі там робиться? Та й чи існують такі частини? Але матеріялістам треба так говорити, бо що ж інше вони можуть сказати, щоб врятувати свою *віру* в безконечну і вічну матерію!

Висловлювання сучасних матеріялістів з природою поширення всесвіту такі цікаві, що варто їх навести:

..."Всі ці дані говорять на користь того, що наша область всесвіту (весь відомий нам всесвіт. М. О.), видимо, перебуває в стані поширення — незалежно від того, які його причини. В самій ідеї локального поширення всесвіту нема нічого надприродного. Нас можуть бентежити лише величезні швидкості поширення, які доходять, за вимірами, до десятків тисяч кілометрів на секунду. Але ці скорості є великими лише з точки зору земних маштабів, а не космічних, в рамках яких вони навіть порівнюючи невеликі... Маємо деякі факти, які посередньо говорять на користь ідеї поширення Метагалактики (весь відомий нам всесвіт. М. О.). Вік Землі і метеоритів, який визначається методою радіоактивного розпаду, близький до 5 мільярдів років, і, можливо, що більша частина цих елементів не могла утворитися значно пізніше цього терміну. Як видно, є якийсь генетичний зв'язок між еволюцією речовини всередині Галактик і їх розбіганням... Іноді проти ідеї поширення Метагалактики приводять те заперечення, що зіркові скupчення мають вік $10^{12} - 10^{14}$ років, що набагато більше віку Метагалактики, пов'язаного з початком її поширення. Однаке це заперечення не можна вважати переконуючим, оскільки теорія еволюції зірок, як говорив ще Айнштайн "ґрунтуються на менш твердому фундаменті, ніж рівняння поля", з яких виходить вислід про поширення. Коли ми приймемо, що поширення Метагалактики дійсно існує і почалося 5—7 мільярдів років тому, то з цього логічно виходить, що поширенню мусів передувати стан стиснення речовини. Стиснення в минулому мусіло було з часом привести до дуже

високих температур порядку $10^{10} - 10^{12}$ ступенів і тисненням в мільярди атмосфер, в наслідок чого виникла сильна термоядерна реакція в великому об'ємі. Це привело до гіантського вибуху, і ті прошарки речовини, які знаходилися в зовнішній сфері, дістали й відповідно велике прискорення. Потім речовина, що розліталася, сконденсувалася (згустилася) в зірки й галактики". (Мелюхин, 196-197).

Тут ми бачимо, так би мовити, напів визнання поширення всесвіту. Ale це писалося в 1958 році. В наступних роках це напіввизнання поступово переходить в повне визнання.

Про поширення всесвіту говорить доктор фіз.-мат. наук Я. А. Смородинский к журналі "Наука и жизнь". Москва. 1961, ч. 12, ст. 64.

В 1962 році в журналі "Знання та праця". Київ, ч. 1, стор. 9 В. Даниленко пише: "Проблема розвитку Всесвіту лишається нерозв'язаною, хоч розширення його зараз не підлягає ніяким сумнівам".

В 1963 році матеріялісти пишуть: "Виявилося, що всі галактики віддаються від нас, і тим швидше, чим більша відстань до них. Це виглядає так, ніби десь поблизу Землі (підкр. М. О.) дуже давно стався величезний вибух, в наслідок якого і з'явилися галактики. Розбігання галактик і досі є однією з найцікавіших загадок природи". ("Знання та праця". Київ. 1963. ч. 5, ст. 5).

Астроном Геббл установив закон, що скорість, з якою галактики віддаються від земного спостерігача, пропорційна їх віддалі від нього. В останній час астрономи заглянули дуже далеко у Всесвіт і знайшли, що там туманності віддаються зі швидкістю 140.000 км. на сек. (половина скорості світла!).

Академік Я. Б. Зельдович в своїй статті "Еволюція дозвездного вещества", що надрукована в журналі "Природа", вид. Академії Наук ССР. Москва. 1964, ч. 6 на ст. 25 пише: "Експериментальними спостереженнями американського астронома Е. П. Геббла в повній згоді з теорією виявлено, що видима частина Всесвіту знаходиться в стадії розширення, при чому з задовільною точністю вдалося визначити відповідну цьому розширенню швидкість далеких галактик в залежності від їх віддалі... Можна вважати, що розбиття речовини на окремі галактики і скupчення галактик є наслідок еволюції світу, в якому спочатку відбувалася точна ізотропія (однаковість дій речовини у всіх напрямках в середині її) і однорідність, хоч повної кількісної теорії такої еволюції ще не утворено. В такому світі існував момент, коли *щільність речовини була безконечна*". (Підкр. М. О.).

В цьому ж журналі за цей же 1964 рік в числі 11 на стор. 37-38 академік проф. Е. Колман пише, що розбігання небесних тіл наукою визнано, як факт.

Таким чином увесь відомий нам всесвіт мав початок і то порівнюючи не так давно: наближено 7 мільярдів років тому.

Вчений фізик і математик Уайтекер на підставі математичних розрахунків доводить, що матеріальний світ мав початок і буде мати кінець. Ці

речовини. Тут потрібні нові ідеї, нові факти" (стор. 27).

В цьому ж числі журнала на ст. 21 є стаття "Откуда взялись атомы", в якій говориться, що вчені Альфер, Бете і Гамов висунули теорію, що колись існувало якесь "полінейтронне ядро", що складалося з величезного числа нейтронів, стиснутих "чудовищним тисненням". З невідомої для науки причини "ядро" почало поширюватись, тиснення падало і почали утворюватися хемічні елементи. "Якщо підвести під цю теорію строгий математичний фундамент, то дістанемо сенсаційний висновок. Тільки 15 хвилин треба було б, щоб виники всі хемічні елементи, включно з самими важкими". "Ця теорія притягла на свою сторону багато вчених" (Стор. 21). Підзаголовок цієї статті: "Увесь світ за 15 хвилин".

Таким чином наука стверджує, що ввесь відомий нам всесвіт мав початок. Матеріялісти, які примушенні це визнати, ухопилися за нікому не відомі іншоструктурні форми матерії. Бо іншого виходу у них нема, щоб врятувати свою основу: безконечність і вічність матерії. Але ця їхня *vira* в іншоструктурні форми матерії, віра без будь-якої надії колись виявить ці форми матерії, веде до релігії. Послідовні матеріялісти це бачать. Ось що пише матеріяліст, доктор фіз.-мат. наук А. Китайгородський: "Визнання двох матерій... як двох реальностей, неприйнятне для мене, бо ставши на цю дорогу, ми втрачаємо всі антирелігійні аргументи. Як тільки ми вигадали особливу "матерію", відірвану від тих частинок, з яких побудована людина, то чому б її не бути бессмертною. А раз є бессмертні душі, то для порядку потрібний і господар над ними. Так що Бога можете зробити з тієї ж матерії!" ("Наука и религия". Москва. 1966. ч. 3, стор. 43).

Але даремно хвилюється доктор, бо матеріялісти і з однієї відомої нам матерії уже зробили Бога, бо наділили її божеськими якостями: 1) вона вічна, 2) вона безконечна, 3) вона всюдисуща (бо нема місця у всесвіті, де б її не було), 4) вона всемогутня (бо утворює все, з розумом люди включно), 5) вона всерозумна (бо розумно спрямовує розвиток — інакше завжди був би хаос), 6) вона творець всіх природних законів як нашого "світу, так і всіх іншоструктурних світів"), 7) вона непізнаванна (бо піznати сутність матерії неможливо, як говорять самі матеріялісти) і т. д.

Сучасна наука говорить (тільки своїми термінами) те, про що в Біблії сказано ще 3500 років тому. "На початку Бог створив Небо (вищий духовий світ — янголів) і землю (матеріял—до-зіркову речовину) Бут. 1. 1. Про нашу ж Землю говориться далі у віршах 9-10.

3. Простір

Коли в минулому столітті простір уважався простолінійним і безконечним, то тепер наука вважає, що він криволінійний і замкнений, тобто, що всесвіт конечний. Досліджено, що дорога простолінійного проміння світла викривається поблизу Сонця, зірок та інших небесних тіл. Встановлено,

що в присутності маси простір (четири-мірний, де четвертий вимір умовно — час) закривається, і тим більше, чим більша маса є в даному місці. Встановлено, що всесвіт має ще загальне закривлення, завдяки чому він замикається сам в собі особливим способом, тобто, що всесвіт конечний.

Цікаво (це досліджується), що біля сузір'я Тріяңгулум є дві туманності М 31 та М 33, а на 180° від них є такі ж самі туманності М 83 та h 3433. Коли всесвіт замкнений, то чи не є ці дві пари туманностей лише однією парою, яку ми бачимо з двох протилежних боків всесвіту? (Б. Глаголев "Материализм в свете современной науки". Дармштадт. 1946, стор. 55-56).

В наш час вчені працюють над питанням закривлення простору, висловлюючи різні припущення про характер цього викривлення.

a) Поширення всесвіту

Вчений Айнштайн вирахував, що нині всесвіт має радіус 84 мільярди світових років. (Один світовий рік дорівнює наближено 10^{18} км. Це путь, що світло проходить за рік. За секунду світло проходить 300.000 км.). Таким чином увесь всесвіт нині має радіус $16 \cdot 10^{23}$ км. І цей радіус безупинно збільшується. Що всесвіт поширюється, встановлено спектральною аналізою на підставі здигу ліній в спектрі й інш. Знаючи скінчність "розвігання" небесних тіл (а це сучасна наука може обчислити з певним ступенем точності), можна було вирахувати, коли вони почали "розвігатися" і з якого місця всесвіту, що й було зроблено багатьма вченими, як Джінс, де-Сітер, Едінгтон, Опіка й інші.

В розрахунках вчених можуть бути розбіжності в зазначені часу, але для нас це не так важливе. Нам важливе те, що всесвіт мав початок. Звідкіля? Як?

Дуже важливим фактом є те, що початок "розвігання" небесних тіл, тобто початок всесвіту, цілком збігається з часом початку існування Землі, який визначається за допомогою радіоактивності урану в Землі. "Дуже знаменно, що вік земної кори, який установлено через радіоактивність гірських порід, виявляється рівний часу, скільки поширюється всесвіт. Видимо, Земля й інші планети, нашої системи народилися під час великих подій, повних хаосу й загибеліних зіткнень" (Х. Шепли "Звезды и люди". Журнал "Техника - Молодежи". Москва. 1963, ч. 4, стор. 36).

Час початку всесвіту і час початку Землі той самий.

Дуже знаменним є ще й те, що зірки не просто розкидані по всесвіту, а утворюють упорядковані й стройні системи. Навіть радянський журнал "Природа", вид. Академії Наук ССР. Москва. 1964 ч. 11 на ст. 94 пише, що зірки розташовані на небі не безладно, не хаотично, а цілком закономірно.

Дивно. "Розбігаються", і в той же час не порушується стройна система. До цього ще — роз-

бігаються з різними скоростями. Вчених дивує ця надзвичайна упорядкованість. Чи це випадково? Така "випадковість" згідно з теорією ймовірності — неможлива. Сучасні вчені говорять, що мусить існувати якийсь Надприродний Фактор, бо нічим іншим пояснити цього не можна.

А що ж кажуть матеріалісти?

А матеріалісти спочатку категорично заперечували можливість поширення всесвіту й висміювали це, говорячи, що таке твердження не тільки антинаукове, але й абсурдне, що смішно порівнювати всесвіт до бульки, яка роздувається й т. п. (Г. А. Гурев "Что такое вселенная". Москва, 1957, стор. 130; й ін. автори).

Але наукові факти є таки наукові факти, і в теперішній час матеріалісти уже визнають, що всесвіт поширюється. Вони тільки зазначають, що поширюється лише відомий нам всесвіт, а в інших частинах безконечного всесвіту, про які ми нічого не знаємо, поширення нема, бо там іншоструктурна матерія (Мелохин, 195, 196).

Дивно. Коли ми нічого не знаємо про інші частини безконечного всесвіту, то як ми знаємо, що вони не поширюються? Як ми можемо знати, що взагалі там робиться? Та й чи існують такі частини? Але матеріалістам треба так говорити, бо що ж інше вони можуть сказати, щоб врятувати свою *vіру* в безконечну і вічну матерію!

Висловлювання сучасних матеріалістів з природи поширення всесвіту такі цікаві, що варто їх навести:

..."Всі ці дані говорять на користь того, що наша область всесвіту (весь відомий нам всесвіт. М. О.), видимо, перебуває в стані поширення — незалежно від того, які його причини. В самій ідеї локального поширення всесвіту нема нічого надприродного. Нас можуть бентежити лише величезні швидкості поширення, які доходять, за вимірами, до десятків тисяч кілометрів на секунду. Але ці скорості є великими лише з точки зору земних маштабів, а не космічних, в рамках яких вони навіть порівнюючи невеликі... Маємо деякі факти, які посередньо говорять на користь ідеї поширення Метагалактики (весь відомий нам всесвіт. М. О.). Вік Землі і метеоритів, який визначається методою радіоактивного розпаду, близький до 5 мільярдів років, і, можливо, що більша частина цих елементів не могла утворитися значно пізніше цього терміну. Як видно, є якийсь генетичний зв'язок між еволюцією речовини всередині Галактик і їх розбіганням... Іноді проти ідеї поширення Метагалактики приводять те заперечення, що зіркові скупчення мають вік 10^{12} — 10^{14} років, що набагато більше віку Метагалактики, пов'язаного з початком її поширення. Однаке це заперечення не можна вважати переконуючим, оскільки теорія еволюції зірок, як говорив ще Айнштайн "рутнеться на менш твердому фундаменті, ніж рівняння поля", з яких виходить вислід про поширення. Коли ми приймемо, що поширення Метагалактики дійсно існує і почалося 5—7 мільярдів років тому, то з цього логічно виходить, що поширенню мусів передувати стан стиснення речовини. Стиснення в минулому мусіло було з часом привести до дуже

високих температур порядку 10^{10} — 10^{12} ступенів і тисненням в мільярди атмосфер, в наслідок чого виникла сильна термоядерна реакція в великому об'ємі. Це привело до гіантського вибуху, і ті прошарки речовини, які знаходилися в зовнішній сфері, дістали й відповідно велике прискорення. Потім речовина, що розліталася, сконденсувалася (згустилася) в зірки й галактики". (Мелохин, 196-197).

Тут ми бачимо, так би мовити, напів визнання поширення всесвіту. Але це писалося в 1958 році. В наступних роках це напіввизнання поступово переходить в повне визнання.

Про поширення всесвіту говорить доктор фіз.-мат. наук Я. А. Смородинский к журналі "Наука и жизнь". Москва. 1961, ч. 12, ст. 64.

В 1962 році в журналі "Знання та праця". Київ, ч. 1, стор. 9 В. Даниленко пише: "Проблема розвитку Всесвіту лишається нерозв'язаною, хоч розширення його зараз не підлягає ніяким сумнівам".

В 1963 році матеріалісти пишуть: "Виявилося, що всі галактики віддаються від нас, і тим швидше, чим більша відстань до них. Це виглядає так, ніби десь поблизу Землі (підкр. М. О.) дуже давно стався величезний вибух, в наслідок якого і з'явилися галактики. Розбігання галактик і досі є однією з найцікавіших загадок природи". ("Знання та праця". Київ. 1963. ч. 5, ст. 5).

Астроном Геббл установив закон, що скорість, з якою галактики віддаються від земного спостерігача, пропорційна їх віддалі від нього. В останній час астрономи заглянули дуже далеко у Всесвіт і знайшли, що там туманності віддаються зі швидкістю 140.000 км. на сек. (половина скорості світла!).

Академік Я. Б. Зельдович в своїй статті "Еволюція дозвездного вещества", що надрукована в журналі "Природа", вид. Академії Наук ССР. Москва. 1964, ч. 6 на ст. 25 пише: "Експериментальними спостереженнями американського астронома Е. П. Геббла в повній згоді з теорією виявлено, що видима частина Всесвіту знаходиться в стадії розширення, при чому з задовільною точністю вдалося визначити відповідну цьому розширенню швидкість далеких галактик в залежності від їх віддалі... Можна вважати, що розбиття речовини на окремі галактики і скупчення галактик є наслідок еволюції світу, в якому спочатку відбувалася точна ізотропія (однаковість дій речовини у всіх напрямках в середині її) і однорідність, хоч повної кількісної теорії такої еволюції ще не утворено. В такому світі існував момент, коли щільність речовини була безконечна". (Підкр. М. О.).

В цьому ж журналі за цей же 1964 рік в числі 11 на стор. 37-38 академік проф. Е. Колман пише, що розбігання небесних тіл наукою визнано, як факт.

Таким чином увесь відомий нам всесвіт мав початок і то порівнюючи не так давно: наближено 7 мільярдів років тому.

Вчений фізик і математик Уайтекер на підставі математичних розрахунків доводить, що матеріальний світ мав початок і буде мати кінець. Ці

розрахунки такі переконливі, що годі їх заперечити.

Сучасна наука приходить до Біблії.

6) Розуміння простору

Простір, який здається нам таким простим і зрозумілим, в дійсності є таємничим, загадковим. Чи безперервний він, чи складається з окремих частинок? Чи конечний він, чи безконечний?

Матеріалісти говорять, що простору самого по собі не існує, а він є лише форма буття матерії. ("Дialectический материализм". Москва. 1960., ст. 67). А. С. Компанець в брошурі "Пространство и время в теории относительности". Москва. 1961, ст. 40 пише: "Гравітаційні хвилі (тобто — тяжіння. М. О.) — матеріальні, як і електромагнітні хвилі. Але гравітаційні хвилі є хвилі закривлення простору (точніше — світу). Звідциля видно, що в загальній теорії відносності не можна провести кордон між власне матерією і простором — часом. Розповсюджене визначення простору і часу, як якихось умов існування матерії, таким чином, не цілком відповідає сучасному стану фізичної науки".

Матеріалісти говорять, що ми абсолютно неспроможні вивчати простір сам по собі, бо, щоб так вивчати його, треба "випомпувати" з нього матерію, а це зробити неможливо, бо коли не буде матерії, то не буде й простору. (Мелюхин, 145). Це визначення свідчить, що властивості простору цілком залежать від матерії.

Якщо існує найменша частинка матерії, то значить існує й найменша частинка простору, тобто, простір мусить складатися з окремих частинок (квантів), розмір яких має бути такий самий, як і найменшої частинки матерії, тобто порядку 10^{13} см. — 10^{14} см. (Мелюхин, 134).

Але ж є багато фізичних явищ, які не можуть відбуватися в перервному просторі і для яких простір неодмінно мусить бути безперервним.

Матеріалісти пояснюють так: "Дискретність (перервність) простору і часу може характеризувати лише певні матеріальні процеси, тоді як інші процеси для свого здійснення потребують безперервності простору й часу; — тобто простір одноразово є й перервний і безперервний". (Мелюхин, 139).

Це пояснення — лише слова без змісту, бо уявити собі, зрозуміти це ніхто в світі не спроможний. Це є свого роду абсурд, в який можна тільки вірити.

Одне ясно: Простір є таємничий, загадковий. Чи конечний він, чи безконечний?

Ми знаємо, що простір складається з конечно-го, бо простір можемо міряти, встановлювати віддалі між тілами. Ми міряємо віддалі на Землі, міряємо віддалі від Землі до Місяця, до Сонця, до зірок. Що не можемо зміряти абсолютно точно, це в даному разі не має значення: ми можемо взяти менше й більше значення, а десь між ними є точне значення — конечне. Нам важливий факт, що віддалі між тілами конечні. Але з конечного неможливо утворити безконечне. Яке б велике число ми не взяли, до нього можна ще

Ivan DRAЧ

КРИЛА

Новорічна балада

Через ліс-переліс,
через море навкіс
Новий рік для людей подарунки ніс:
(Кому шапку смушеву
кому люльку дешеву,
Кому — модерні кастети
кому фотонні ракети,
Кому — солі до бараболі,
Кому три снопи вітру в полі,
Кому — пушок на рило,
а дядькові Кирилові — крила).
Був день як день і раптом — непорядок,
Куфайку з-під лопаток як ножем прошило.
Пробивши вату, заряхтили радо,
На сонці закипіли сині крила.
Голодні небом, випростались туго,
Ковтали з неба синє мерехтіння
А в дядька в серці — туга,
А в дядька в серці — тіні.
(Кому — долю багряну,
кому — сонце з туману,
Кому — перса дівочі,
кому — смерть серед ночі,
Щоб тебе доля побила,
а Кирилові, прости Господи, —
крила).
Жінка голосила: "Люди як люди.
Їм доля маслом губи змастила.
Кому — валашки,
Кому — пігулки од простуди,
Кому — жом у господу,
а цьому гаспиду,
прости Господи, —
крила!"
Так Кирило до тями брів,
І, щоб мати якусь свободу,
Сокиру бруском задобрив
І крила обтяв об колоду.
Та коли захлинались січі,
Насміхалися зорі з Кирила,
І, пробивши сорочку вночі,
Знов кипіли пружинисті крила.
Та Кирило з сокирою жив,
На крилах навіть розжився —
Крилами хату вшив,
Крилами обгородився.
А ті крила розкрали поети,
Щоб їх музу була небезкрила,
На ті крила молились естети,
І снілося небо порубаним крилам.
(Кому — нові ворота,
кому — тонну підлоти,
Кому — сонце в кишенню,
кому — дулю дешеву,
Щоб тебе доля побила,
А Кирилові — не пощастиТЬ же
отак чоловікові! —
крила).

додавати й додавати. Таким шляхом до безкочності прийти неможливо.

Безкочність безпочаткова й безпричинова, бо її не можна вивести з початку або причини. Безкочність — поняття не матеріалістичне, а метафізичне.

Цікаво зазначити, що в кінці жовтня 1952 року в Парижі на засіданні Наукового Конгресу був великий напад на "безкочність", і було намагання викреслити її з наукових концепцій, як метафізичне поняття.

Вчені працюють над створенням теорії, яка б пояснила "появлення" елементарних частинок. З теорії вони хочуть зовсім викреслити "безкочність", бо безкочність немає фізичного змісту.

А. С. Компанеець в "Пространство и время в теории относительности". Москва. 1961, ст. 29 пише: "Правильною буде така теорія, в якій безкочні величини теперішньої теорії не будуть з'являтись зовсім".

Академік проф. Е. Колман пише: "Сучасна математика прийшла до думки виключити з розгляду безкочність, щоб звільнитися від логічних протиріч, до яких вона приводить в самих основах математики і логіки... Все більше стверджується думка, що поняття безкочністі є "екстраполяційною абстракцією²⁾" ("Природа", вид. Акад. Наук ССР. Москва. 1964, ч. 11, стор. 41).

Безкочність завдає багато клопоту матеріалістам. Коли з'явилося Айнштайнівське розуміння всесвіту, як конечного і криволінійно-замкненого, матеріалісти сподівались, що це допоможе їм. Але тут зразу виникли питання: Як розуміти криволінійність і замкненість всесвіту? Криве можна вважати кривим лише у відношенні до того, що є поза цим кривим. Що воно є? Що є поза криволінійним замкненим простором? Всесвіт поширюється. Куди? Значить, щось є й поза замкненим простором? Що саме? Яке саме?

Коли всесвіт є конечний, то він замкнена система, і тоді має місце ентропія. Але визнанням ентропії заперечується вічність руху і вічність розвитку матерії. Науково доведено, що не може бути вічного руху в конечному просторі.

Тому матеріалісти не можуть визнати конечності всесвіту і говорять про безкочність матерії, безкочність простору й часу, хоч це ні їм, ні нікому в світі абсолютно незрозуміле, та й саме поняття "безкочність" — метафізичне.

(Далі буде)

-----

²⁾ Екстраполяція — поширювання будь яких уявлень або явищ, що стосуються певної галузі або певного часу, на іншу галузь або час.

Павло СТЕП

**

Сніжок іде густий, лапатий
І розстеля пухке рядно...
Так хочеться піти й скачати
Велику "бабу", як давно
Колись в дитинстві золотому
У рідному селі качав.
А потім біг мерщій додому,
Вуглинки дві і моху брав,
І біг назад, щоб чорні очі
Уставити "бабі", брови наліпити,
І турбувається, щоб до ночі
Усе, як треба, закінчити:
Підперезати з кори пасом,
У руки віник старий дати!
А щоки буряковим квасом
Гарненько наніч обіллять,
Щоб дивувались ранком люди:
"І хто воно такий мастак?"
А в мене щастя повні груди,
І я, як той Мамай-козак,
Ішов і ніби то не чую,
"Так от хтось диво устругнув!"
що "твір" мій так людей дивує,
Ішов і в ус собі не дув...
А сніг іде і вийти кличе,
Піти в біласті вже гай,
Підставити снігові обличчя,
А груди — вітрові свої.

—————♦♦♦—————

Євген ЛЕТЮК

ГРУДЕНЬ

Це б снігу по груди —
В грудні,
Такий оце випав сніг,
Щоб тільки дерев погруддя
Сріблились біля доріг!
Але всі дороги в грудді...
З якихсь невідомих причин
Не падає сніг у грудні,
Не сиплеТЬся —
Хоч кричи.
Легенький морозець сторожко
На чорну ріллю ступа...
Не сієТЬся з неба борошно —
Дешева
Летить крупа.
І світ димовою завісою
Туман заповняє вщерть.
Чи в небі — в млинах — завізно,
Чи стерлися жорна вщент?..

**

Білі зорі холодні —
на дахи і на вежі,
Перші зорі студені —
із холодної просині...
Перший сніг, наче посланий
небом пожежник,
Що гаситиме ватри, осінню запалені.

Варкир

ПАЛІТРА ДУМОК І ПОЧУТТІВ

"Уже завечоріло. Широкі тіні простяглись і мережили степ; захід сонця зайнявся полум'ям і насупроти обдав ярким світом гребінь гори з могилами... на самій вищій могилі щось мріє..."

Далі від письменника слово перебирає інший мистець-маляр. І ось перед нами "Марко Проклятий" — герой повісті О. Стороженка і праобраз картини, що переносить нас у легенду, у степ, де у високій по пояс траві застиг нерухомо страшний герой цієї легенди з усім жалем, тугу і пекельною мукою в очах.

Напроти "Марка" кілька скульптур. Обкурений в боях козарлюга смокче свою незмінну людьку і зосереджено дивиться перед себе. Погляд його пильний і впевнений, спокійний, але разом і повний того прихованого вогню, що може спалахнути щомить. І тоді пролунає владний і голосний поклик цього козацького ватажка, оборонця рідного краю: "Гей нум, хлопці, до зброї!".

Поруч нього — двоє. Він — у чоботях, у теплій вітровці, вона — просто, по-буденному одягнена дівчина, міцно тримається за нього. Обох їх несе мотоцикл, несе вперед до здійснення їхніх бажань. Тут не помітно сентименту, якихось ілюзій, лише рух, спрямованість вперед. Це — сучасна закохана пара.

А ось стрункий гуцул з трембітою. Його постаті в легкому напруженні, здається зараз полинуть звуки з трембіти і розілуються по долині відб'ються луною в горах. В цій скульптурі прихована динаміка і якась невагомість.

Молода дівчина — ще одна скульптура, є втіленням того безсмертного, того чарівного, того хвилюючого, що так особливо викристалізоване в наших українських дівчатах.

А ось звичайнісінський, ніби вже трохи всохлий будяк націлив свої колючки на всі боки, на весь світ. Цікаво те, що хоч його й намалювали на плоскому полотні, заправили в раму й повісили на стіні в центрі мільйонового міста, але зв'язати, ув'язнити його не можна. Йому, цьому будякові, якось удається просунути своє колюче листя крізь полотно, геть з рами; він вже не на полотні — він тут, в кімнаті. До всього ж він якось вмудряється серед цього чужого заокеанського міста, створити навколо себе частку того випаленого сонцем степу, який навіки залишився в серцях тих, хто з України.

Твори Магденка на українську тематику просякнуті теплим почуттям і тугою. Героїчні постаті історії і ще не побляклі образи недалекого минулого і рідної природи вирисовуються перед його внутрішнім зором. Проте, він не переобтяжує сюжети своїх картин зайвими деталями, а відтворюючи ідею твору підпорядковує їй художні засоби.

Не можна оминути також портретів, в яких художник з тонким відчуттям поєднав характеристики образів з простотою художнього вислову.

П. Магденко

Марко. Олія

Це портрет відомого нам артиста Г. Я. (який, до речі, був виконаний всього за 4 сеанси), панни О. Г. та портрет жінки-емігрантки.

В портреті панни О. Г. ясні кольори українського вбрання підкреслюють щиро-сердність і лагідність характеру, що відбиваються на обличчі і невимушній позі портретованої. В портреті жінки-емігрантки передано втому і задуму. Кольорит його стриманий.

Привернули увагу відвідувачів виставки також і пейзажі. Тяжко сказати, який з них найбільше промовляє до нашого серця: чи то терпке повітря і блакитна далина "Осіні на Васага Біч", чи п'янкі пахощі масної "Ріллі", чи "Старі верби" від свинцево-синьої води яких тягне осіннім холодом, чи нестримний оптимізм "Весни". Кожен з них вдалий, по-своєму цікавий і своєрідний. В них художник вміло передає невичерпну силу природи її чарівну глибину. Зокрема він особливо відчуває своєрідність канадійського пейзажу, прагне передати повітряну перспективу і багатство фарб природи.

Кілька графічних праць (особливо цікавим є сатирично-гротескне протиставлення Венери з Мілосу сучасній "Венері" — потворному створенню) і один натюрморт завершують виставку.

Тепер щодо стилю. Про скульптури П. Магденка вже була мова. Картини ж, за дуже невеликим винятком, відзначаються особливими, со-

ковитими "магденківськими" мазками. Помітно, що мистець працює над виразністю рисунка. Але найкраще мистець опанував саме те, що найцінніше в мистецтві, а саме: його картини не плоскі, в них так багато глибини, так багато простору. І це вміння зробити плоске полотно трьохвимірним мальяр досягає без перебільшеного ракурсу.

Його "Портрет жінки-емігрантки", наприклад, глибокий виключно через ясну, але не демонстративну пенумбр. Мистець дуже вдало використовує комбінації кольорів для підсилення враження глибини характерної для його пейзажів. Його холодні тони "відсуваються" від глядача, а теплі ось тут, майже перед нами. Хоч загальний тон пейзажів П. Магденка має в собі небагато сонця і якусь мелянхолію, але можливо він відбиває не настрій мистця, а скоріше цю північну канадську природу.

Треба також сказати, що майстерність у використанні одночасного контрасту створює ефективнішу кольорову гармонію особливо на певній віддалі.

До речі, про віддалі: всі виставлені праці П. Магденка виглядали б ще ефективніше, якби глядачі мали змогу розглядати їх з більшої віддалі, а не зблизька.

Досі П. Магденко здобув заслужене визнання як мальяр. Ця його виставка була тим цікавішою, що крім 24 мальських праць на ній були ще й скульптури, які показали, як досконало він опанував і цю галузь образотворчого мистецтва.

На закінчення хочеться подякувати мистеців за хорошу, вдалу виставку і побажати йому дальніх успіхів. Відвідувачі цієї прекрасної ви-

П. Магденко.

Трембіта
Скульптура

ставки безперечно дістали велике естетичне задоволення.

Василь ГОЛОБОРОДЬКО

**

*Посіяла мати
на дорозі жито
Сміялися сусіди,
що жито не зійде:
та де твій, мати, розум подівся,
щоб на дорозі урожай уродився!*

*Ой, виходила мати
на дорогу жито жати:
засвітився у руці серпочок —
ліг на стерню за снопочком снопочок.*

*Ставали сусіди над тинами,
Хитали по вітру головами,
ховали в кишени руки,
розмовляли, як ті круки:*

*Усе життя пережили —
а такого не бачили —
бо де то було видно-чутно
щоб на дорозі урожай уродився!*

**

*По узгір'ю пасуться кущі,
ходять довгоногі доші,
падають груші додолу
там десь, далеко, вдома.*

*I мати виходить з хати,
курям зерно посипати,
вона щось скаже тихе й чуле,
та нічого того не почую.*

*По стежках із синіх ниток
я давно-давно не ходив.
Мої очі порожні без ниви,
у затишку якої жив.*

*Мати пише про сині квіти,
що нарвала поміж жита.
Вони нагадують дівочу красу,
а мені приносять сум.*

*Відлітають літаки у небо
і черкають об мої руки...
Мамо, ти не зустрічай, не треба,
я не цим лечу, я — другим.*

В-м.

П'ЯТИЙ З'ЇЗД ПИСЬМЕННИКІВ ТА ПРОБЛЕМИ МОВИ Й КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

За советською пресою

5-ий з'їзд письменників совєтської України відбувся в Києві 16 — 19 листопада 1966 року. У ньому брали участь 698 делегатів: 178 з правом ухвального голосу і 520 з правом дорадчого.

Серед делегатів — 459 членів і кандидатів у члени комуністичної партії, 15 комсомольців і 224 беспартійних.

Національний склад учасників такий: 521 — українець, 98 — росіянин, 72 — жидів, 7 — інших національностей.

Присутні пишуть мовами: 553 — українською, 123 — російською, 18 — жидівською, 4 — іншими мовами.

З'їзд відкрив поет — академік Павло Тичина. Обравши одноголосно президію, секретаріят, мандатну та резолюційну комісії, з'їзд обирає до почесної президії Політbüro Центрального Комітету КПРС.

Після вищезгаданих процедур та довгих не-від'ємних молитв над мощами Володимира Ілліча і палких запевнень у непохитності і вірності ідеям комуністичної партії з'їзд приступив до праці: звітних доповідей голови правління Спілки письменників Олеся Гончара, голови ревізійної комісії Павла Усенка та обговорення у порядку дискусій — промов.

Зачеплені у широкій тематикою і стисливі розміром звітні промові Олеся Гончара сучасні проблеми української мови й культури знайшли широкий і гострий відгомін серед учасників з'їзду, який, може, у обмеженій формі вийшов поза мури з'їздової зали.

На з'їзді письменники вперше в історії СССР відкрито виступили з наболілими і давніми скаргами українського народу на варварське нищення української природи, історичних і культурних пам'ятників, злочинно низькі тиражі художньої і дитячої літератури та приниження української мови в ССР.

На цих питаннях я і хочу зупинитися у своєму огляді з'їзду.

Можливо, мої коментарі до з'їзду будуть не такі переконливі, тому подаю уривки зі скорочених і напевно цензурованих промов і дискусій над звітами, а інакше кажучи, даю слово самим учасникам з'їзду.

Тиражі книжок українською мовою на рідній землі давно цікавлять українців за її межами.

Як відомо з еміграційної преси, низькі тиражі українських видань комуністична партія пояснювала тим, що друкування дитячої та художньої літератури українською мовою є дефіцитне. Пізніше, коли читачі почали скаржитися у пресі на брак шкільних підручників, дитячих книжок, журналів — партійні органи на 50 році "розвитку радянської влади" стали посылатися на обме-

жену кількість друкарського паперу, який радянська влада розподіляє між союзними республіками.

Один з промовців, Дмитро Ткач, звернув увагу з'їзу на недостатню кількість і якість дитячих книжок українською мовою. Літературу для дітей ще й досі подекуди вважають другорядною. Занедбує її критика. Рецензій на дитячі книжки майже нема і автори їх не знають, як оцінюють їхні твори.

"У нас майже немає веселих книжок для дітей" — каже Дмитро Ткач. "Я можу назвати "Пригоди чорного кота Лапченка" І. Багмута, твори Г. Бойка, твори покійного, дуже талановитого письменника П. Васікані — оце, мабуть, і все.

Тепер кілька слів про те, чи доволі ми даемо дітям книжок? На жаль, ні. Ми тримаємо дітей на голодному літературному пайку. І тому є небезпека, що вони можуть стати кволими душою, а душевна неміч, може, ще страшніша за фізичну, бо фізична піддається лікуванню, а душевна породжує пороки, які підточують ціле суспільство на багато років.

На Україні існує одне-єдине видавництво дитячої книги "Веселка". Одне-єдине, кажу, але має воно далеко не найкращі умови. Я вже не наголошу на тому, що жодне республіканське видавництво не має тіснішого приміщення, ніж "Веселка", я хочу звернути увагу на інше — на тиражі книжок для дітей. Нещодавно Комітет по пресі разом з "Укркниготоргом" та Укооспілкою провели обговорення плянів видавництва та збирання тиражів на 1967 рік. Робота велика й потрібна. Але по видавництву "Веселка" оте збирання тиражів ударило, як бумеранг. Ми тільки роздратували своїх читачів. Вони просять видати книжку стотисячним і трьохсоттисячним тиражем, а ми їм даемо якихось 30 тисяч примірників. Уявіть собі — 30 тисяч на багатомільйонову армію дітей. Навіть по одній книжці на кожну бібліотеку не припадає.

Всі ми знаємо, що в нас суттєво з папером. Та мені здається, що для дітей папір шкодувати не можна. І все ж кількість паперу в дитячому

ПРИВІТАННЯ

Вітаємо відданих працівників одумівського руху Аіду та Євгена Федоренка, довголітнього голову ЦК ОДУМ-у, з народженням сина Василька та бажаємо йому щастя, здоров'я й всього найкращого!

ЦК ОДУМ-у, ГУ ОДУМ-у США і Канади, редакція "Молодої України" та членство ОДУМ-у.

видавництві дедалі зменшується. Наведу тільки дві цифри. Якщо в 1960 році видавництво мало 980 тонн друкарського паперу, то цього року ми маємо його тільки 430 тонн".

Жодна країна у вільному світі, незалежно від її розміру, кількості лісу, з якого продукується папір, і державного ладу, так дошкульно не відчуває браку паперу, як "зфедерована" Україна в союзі республік. Чому?!

Чи ж дійсно в ССР бракує паперу? На це питання частково можна відповісти словами з промови Павла Байдебури:

"Тепер кілька слів про наших видавців. У Донецьку є видавництво "Донбас". Воно робить велику й корисну справу. Але разом з тим і в його роботі дается в знаки ця капосна "периферійність". Нашому видавництву і харківському "Прапору" чомусь заборонено видавати літературу для дітей. Чому? Не зрозуміло. Як не зрозуміти й те, чому не рекомендовано видавництвам в областях видавати критичну літературу".

"...Донецька письменницька організація десятки років бореться за відновлення свого журналу, який виходив до Великої Вітчизняної війни. Тепер у Донецьку створено науковий центр Академії Наук, відкрито університет, а журналу й досі немає. Є ухвала керівної республіканської організації про перетворення двомісячного альманаху "Донбass" на журнал. Але, на жаль, остаточне вирішення цієї справи затримується.

Нашому ж журналові не потрібно ні додаткового паперу, ні значних коштів. В чім же справа?"

Очевидно не тільки в нестачі паперу, а в чому багато важливішому.

Відповіді на це питання шукає Й Юрій Смолович:

"...нас надзвичайно хвилюють взаємовідношення між питомою вагою художньої літератури та вагою в звичайних тонах паперової продукції, яка приділяється для видання літературних творів. Цим стурбовані не лише ми, літератори, що зібралися на свій з'їзд у цій залі, а й сотні тисяч, мільйони наших читачів.

Нас дуже й дуже дошкуляє це паперове прогностичне ложе. Нам тісно, нам коротко! Нам боляче в цьому дитячому ліжку, в цій паперовій колисці, з якої ми вросли, бо вже давно зіп'ялися на міцні й прудкі ноги.

Певний, що мені не заперечать ні книгорогівці (звичайно, крім непоправних книгоненависників, які поміж них ще трапляються), ні наші друзі бібліотекарі та читачі, ані ті сотні тисяч людей, з якими ми зустрічаємося на численних — тисячних щороку — літературних вечорах.

Навряд, щоб хтось зажадав від мене наводити приклади. Ці приклади — в творчій біографії мало не кожного з нас. Кому з нас не доводилося "випадти з плянів" або чекати з своїм новим рукописом не один рік?

Або кому не доводилося клясти Бога і чорта з приводу того, що не пощастило придбати якусь книжку через її сміховинно й злочинно мізерний тираж?"

"...Нестача паперу? Так.

Культурне збагачення нашої країни відбувається бурхливими темпами і величезним розмахом. Паперу справді не вистачає. Періодиці, підручникам, технічні та наукові літератури паперу треба багато й дуже багато. Але коли бачиш, як щороку виправляються й переробляються деякі підручники через якусь зовсім незначну похибку, коли береш до рук так звані масові — з мільйонними або й десятимільйонними тиражами — брошурки, що видаються навзгодін уже відбутим політичним кампаніям, однаке відзначених жирними "галочками" у звітах видавців, що їх продукують, — то, й� же право, починаєш сумніватися в нестачі паперу, а головне — не можеш стримати здивування, чому економити папір треба саме на художній літературі, адресованій до душі й серця, до совісті нашого народу?"

"Очевидно, — каже інший промовець Віктор Корж, — що організації, які розподіляють папір, виходять з якихось суб'єктивних переконань. Ми хочемо, щоб це питання було докладно вивчене, щоб папір розподілявся по союзних республіках відповідно до загальної кількості населення, щоб його плянували на душу населення, як хліб, як м'ясо, сталь і чавун.

Ми живемо на своїй землі і все на ній дороже для нас і священне. Дорогі пам'ятники нашої національної культури — від пожовклої сторінки рукопису до кожної деталі архітектурного витвору, — дорога нам природа рідного краю, спотворення якої болить нам щемним болем. Дорога наша культура, наша мова."

"Хочеться, щоб українська мова була завжди чистою, соковитою, колоритною, починаючи від дитячих садків, до вищих учбових закладів. Для цього потрібно уважніше дбати про викладання рідної мови в школі, у вузах. Не хотілось, щоб уболівання за мову, за свою культуру видавалось комусь якимось збоченням.

Будучи інтернаціоналістами, ми завжди залишаємося українцями. В статті "Єдина бойова сім'я" наш всесоюзний староста, щирий росіянин, щирий інтернаціоналіст М. І. Калінін писав: "Ми часто називаємо себе інтернаціоналістами, але не всі розуміють, що це значить. Дехто думає, що коли ти називаєш себе інтернаціоналістом, то значить ти не вважаєш себе росіянином, або узбеком, або казахом. Це дурниці. Бути інтернаціоналістом — значить поважати кожну національність, ось у чому справа... Якщо ти з повагою ставишся до всіх національностей — значить ти інтернаціоналіст, а якщо ти, наприклад, росіянин і вважаєш, що добре тільки все російське, то ти русотяп, а не інтернаціоналіст, ти обмежена людина, яка не бачить далі свого носа".

У літературної молоді обрії бачення не обмежуються кінчиком носа, бо нас так і виховували справжніми і щирими інтернаціоналістами".

Про становище преси й художньої літератури в Україні можна довідатись також з виступу Олександра Ковінського:

"Кажуть, на Полтавщині споконвіків було й видавництво художньої літератури. Тепер немає".

"...Художня література погано доходить у село. Коротенько розкажу вам про один випадок. Якось бригада письменників-сатириків, приїхавши у Лубенський район, зайдла в тамтешню книгарню. І що ж ви думаєте: знайшли там по дві-три своїх книжки, а то все брошюри про те, як кукурудзу гризти, як її їсти, варити. І ми написали на всіх отих "новелях кукурудзяних": "з пошаною на добру згадку".

"Великі Сорочинці — колиска Гоголя, Самійленка, Олеся Донченка, — прекрасне місто. Стоїть невеличка хатинка (книгарнею зовуть), а в ній одні сапи, налигачі, ляльки. Тільки там художнього не вгледиш. Я до них: "Я ж депутат ваш, кажу, ви хоч би гуморески мої на "стелажі" виклали.

— "Викладеш, — відповідають. — Десять років ждемо, що привезуть книжку". А в райспоживспілку чотири книги мої надходили, тільки по секрету сказали мені таке: "Ми роздавали премії колгоспникам і туди позапихали гуморески ваші".

"Тепер про радіо й телебачення.

Треба зауважити Комітету радіомовлення й телебачення, що малувато вони транслюють різних новель, гуморесок. Колись, пам'ятаю, ще в двадцяті роках, майже кожного дня бували такі концерти.

"...І ще. Заходжу до облпрофради (хто бував у Полтаві, мабуть, добре пам'ятає цей грандіозний палац). Почав шукати бібліотеку. Ледве лоба не розбив: такі там катакомби. Та йду, нахиляючись все нижче й нижче, і нарешті — намагаючи руками. (Ну й загнали ж головного уповноваженого по передплаті художньої літератури!). Заходжу. На 400 карбованців передплачено. "Що у вас з художньої літератури буде?" "Не питайте, — кажуть. — ВЦРПС цього нам не рекомендує, тільки інструкції та директиви..." "А хоча б "Дніпро", — кажу, — можна?" "Ні, не можна". І це від головного уповноваженого чую! Тільки ж дивлюся: журнали "Москва", "Вітчизна" є. "Так то, — каже, — раніше тут якась дурочка працювала..." Воно й смішненько, щоправда, коли б не було так сумно, бо це дуже негативно позначається на культурі нашої молоді.

"...Чотири рази пройшовся я Хрещатиком. Бачу: з'юрмилось багато людей. За звичкою і я іду туди: треба ж — то розумні люди прекрасний наш журнал "Україну" вивісили. І молодь читає. Заздриш просто, бо в Полтаві такого немає. А що вже за район казати.

"...Тепер я коротенько про пенсії. Я працював гірничим майстром у підземних шахтах. Видали мені пенсію. Почав писати гуморески, кажуть: пенсію будемо забирати. Я кажу, що пишу проти злодюг, ворюг. "Нам — пояснюють, — все одно, чи ви квасолю продаєте, чи овець стрижете і вовну продаєте..."

Декілька років тому в українській еміграційній пресі з'явилися тривожні відгуки на статтю А. Агаєва, видруковану в журналі "Вопроси язикознання", в якій цей псевдомовознавець домагався ліквідації національних мов та переходу народів ССРР на російську мову.

Хоч ця стаття й мала належні відповіді від майже всіх національностей ССРР, проте вона залишила неабиякий слід серед впливових осіб російського походження в уряді ССРР, які розподіляють папір між союзними республіками та видають дозволи на друк книжок, зокрема дитячих.

Незаперечним фактом є те, що наші зусилля прищепити дитині любов до своєї мови, будуть марними, якщо ми не дамо їй байок чи казок і взагалі книжок рідною мовою, вона вчитиметься їх читатиме їх на тій мові, яку знайде на полицях книгарень і бібліотек, поступово занедбуючи й забуваючи свою рідну мову.

Це питання частково порушив у дискусіях Леонід Новиченко:

"Слід сказати, що за останні роки в питанні розвитку національних культур і національних мов народів Радянського Союзу, ми зустрічалися з неправильними поглядами, що суперечать лінії національної політики. Ми досить часто згадуємо в з'язку з цим ім'я А. Агаєва.

Як теоретик він (Агаєв) величина поки що незначна. Але біда в тому, що за Агаєвим, чи однозні виступи з'явились років чотири-п'ять тому, стояли дуже впливові на той час нахили до вольових рішень, тенденції волюнтаризму, суб'єктивізму, які завдали немалої шкоди і в інших галузях життя нашої країни. Тому його виступи викликали широкий і тривожний відгук майже в усіх братніх літературах. Фактично в статтях Агаєва містилася вимога ліквідації національних мов і переходу письменників на мову російську".

"...Але чи розвінчані з усією силою наукової аргументації неправильні погляди, подібні до агаєвських, а головне — чи розробляється з належною глибиною позитивна, справді конструктивна концепція розвитку культур соціалістичних націй в період будівництва комунізму, а також і на подальші часи?

Ні, цього сказати не можна.

Треба визнати, що значні прогалини у цьому питанні є в роботах наших соціологів і філософів.

"...Виникає подив, більш того — рішуче заперечення — позиція деяких авторитетних органів у питаннях мовознавства. Я маю на увазі одну з передових статей у журналі "Вопроси язикознання", яка, щоправда, була опублікована в 1962 році, але й досі серйозно не спростована.

Називається стаття "ХХII с'езд КПСС і задачі ізучення закономірностей розвіття сучасних національних язиков Советського Союза".

ПРИВІТАННЯ

Довголітнього голову ЦК ОДУМ-у Євгена Васильовича Федоренка та його дружину Аіду широкосердечно вітаємо з народженням синочка Василя. Нехай новонароджений синок росте на втіху і радість батькам, а Україні на славу.

Друзі одумівці
Клівленд

Я вже не кажу про дивну мову мовознавців і моволюбів, стилістику цієї фрази з її потворним нагромадженням родових відмінків. Звичайно, справа не в стилі. Автори цієї статті доводять, що національні мови Союзу з погляду своєї "перспективності" розподіляються на три групи. До першої групи вони відносять мови, які мають надійну перспективу подальшого розвитку, називаючи серед них мову російського народу, а також вірменську, грузинську, литовську, латиську та естонську.

Друга група, на думку авторів, уже зараз приречена на історичне зникнення, оскільки, мовляв, ці мови й тепер функціонують лише в побутовій сфері. У третю групу журнал виділяє ті мови, які покищо мають перспективу, але дуже обмежену, тільки тимчасову перспективу, тому, що вже зараз сферою їхнього вживання є тільки художня література, трохи — преса і ще деяка частина роботи в початковій школі.

Мені здається, що така кваліфікація є цілком антинауковою. Хочу звернути увагу також на те, що в статті журналу немає й згадки про мови двох найбільших після російського народів Радянського Союзу: мови українську та білоруську. Чому? Невже мовознавці, які складали і редактували статтю, забули про них?! Ясно, що справа не в цьому. Просто, як це легко догадатись, автори вважають, що українська й білоруська мови не належать до "перспективних", хоч і не говорять про це вголос.

Я цінью науковий авторитет журналу "Вопроси язикознання", але вважаю, що стаття, про яку йде мова, — глибоко помилкова.

Не протиставлення російської мови і мов братніх народів, яке об'єктивно випливає з підібних концепцій, а братнє співробітництво цих мов в всіх сферах щоденного життя, — такою, на мій погляд, повинна бути наша позиція. Шкода, коли відгомони спрощених поглядів потрапляють і в серйозні, сумлінні праці.

Мій особистий друг, старий літературознавець і критик, який багато зробив для розвитку і зближення національних літератур, К. Зелінський в своїй статті, що була не так давно надрукована в "Літературній газеті", висловив одне твердження, з яким не можна не сперечатись. Беручи, як привід, чисто індивідуальний випадок Ч. Айтматова, який почав писати киргизькою мовою, а потім перейшов на російську, він намагається побудувати широке узагальнення, — мовляв, мова такого маленького народу (до речі, цей народ має свою союзну республіку) вже не може задовільнити письменника, бо дає обмежену читацьку авдиторію, і щоб мати широку авдиторію, він повинен кидати свою рідну мову.

Фактичний парадокс тут полягає в тому, що світове визнання високоталановитий Ч. Айтматов здобув саме тоді, коли його твори друкувались з приміткою "Перевод с киргизского".

І по друге, як міг такий досвідчений літературознавець забути, що в нас є великі письменники малих народів?

Популярність Расуля Гамзатова, Кайсина Кулієва, Давида Кугультінова давно переступила

межі нашої країни, не зважаючи на те, що вони поети кількісно нечисленних народів.

А доходять вони до всіх братніх народів завдяки випробуваному способові — способові переведи. Ось шлях до подолання всіх міжнаціональних і міжмовних бар'єрів..."

"..Адже шкода від тенденцій, які відбилися у виступах А. Агаєва, полягає не тільки в тому, що вони намагаються нав'язати нам грубо невірні рішення, але і в тому, що вони викликають у деяких людей таку ж односторонню реакцію, закривають їм очі на все реальне багатство нашого життя і примушують бачити та відчувати лише власні "національні болі", ставлять їх в ущербну позицію вічного скаржника, вічно ущемленої людини, а інколи й просто збивають на ідейні манівці, на яких так звана "національна свідомість" стає альфою і омегою всієї людської мудрості. Поклавши руку на серце — хіба ми можемо закривати очі й на цю небезпеку?"

А якже стойти справа з охороною пам'ятників української культури та збереженням природного багатства України?

"...Усвідомлюючи свій священний патріотичний обов'язок", — каже у своїй звітній промові Олесь Гончар, — "література наша багато робить, щоб у юніх душах розkvітало почуття любові до Батьківщини, до рідної історії, мови, культури, до батьків своїх, до їхніх завоювань. Квіти почуттів, що їх плекає література, часом, правда, життя приморожує, бо досить буває одного крижаного погляду бюрократа, щоби в ображену душу якого-небудь десятиклясника чи десятиклясниці війнуло мертвим холодом, і вже, замість любові й довіри, там поселяються скепсис і підозра. Пора б уже карати за нівеччення душ, за брехню, за фальш, карати за злочин байдужості, і на допомогу правосуддю тут найперше має прийти література..."

Промовець зупиняється на значенні художнього нарису, як дуже чутливого до життя жанру творчості. Нарисовець має змогу висвітлювати різні явища життя, захищати інтереси народу.

"...Короленко теж був нарисовцем, принаймі не раз вдавався до цього жанру. Ось де перевіряється громадянськість літератури, якій потрібен боєць, художник, що вміє і возвеличити, і оспівати, і бути непримиреним, коли справа торкається інтересів народних. Виникає, скажімо, проблема Дніпра чи Карпат, чи проблема малих річок, воляє захисту природи, і ми тут не можемо бути сторонні, бо тільки тупий, зачерствілій душою робот-виконавець здатен спокійно дивитись, як нищиться природні багатства, оголюються схили гір (мені це місце в одній з республіканських газет виправили вчора на "пodeкуди оголюються" — і то вже, як кажуть легше, що "пodeкуди") — отже, як десь уже в наступних десятиріччях рубаємо букові карпатські ліси, як у жалюгідні канави перетворюємо наші розкішні дніпровські притоки, випрямляючи, під лінійку виструнчуєчи кожну з них, що віками текли по своїх руслах природно, розкuto й вільно, як людська думка..."

"...Якось у Москві Леонід Леонов каже мені: "В мене для вас є "сувенір". Сибіряки прислали..." Що ж це за сувенір виявляється. Десь із Томська чи Омська товариство охорони природи прислало йому шмат карпатського бука. В поясненні було сказано, що цей бук там, у Сибіру, якийсь місцевий заводик, що робить колеса, чи спиці в колеса, видає своїм робітникам на дрова, несе, так би мовити, людям тепло.

Довго міркували ми: хто ж це додумався рубати й відправляти з Карпат аж он куди і там серед тайги видавати на дрова цю найціннішу породу дерева, яку наші сусіди поляки й чехи так бережуть. Щоб додуматися до такого, генієм треба бути".

"...Дивно, що мало хто з молодих літераторів береться до цих пекучих проблем життя, вони більше вдаються в чисту лірику, вимальовують пейзажі. Діло добре, я теж люблю пейзажі, але, знаєте, як будемо всі жити пейзажами, стояти о-сторонь, то, мабуть, пейзажів уже скоро не зостанеться..." "...Нам болить варварське ставлення до скарбів нашої природи, до лісових багатств, Дніпрових круч, казкових озер". — говорить голова ревізійної комісії Павло Усенко.

"Я з щирим задоволенням і хвилюванням слухав звіт Олеся Гончара", — каже Іван Чандей, — "який так щедро і мудро, по-господарському говорив про досягнення в нашій літературі, з такою глибокою думою торкався цілої низки пекучих проблем нашого життя.

Я щиро дякую за палке слово про нашу рідну природу, зокрема й про охорону природи Карпат. Справді, ця проблема й досі залишається винятково гострою. Був час, коли вважали, що в Карпатах і на Закарпатті лісові ресурси невичерпні. Знаємо випадок, коли один з директорів лісокомбінату на Березнянщині — прізвище його Шапіро — згнів понад 30 тисяч кубометрів бука біля пня і, по суті, не поніс за це ніякої карі.

У нас, в тому числі й на Закарпатті, є ще багато проблем, про які літератор не може не говорити, про які не може не думати. Я хотів би тут, бодай коротко, зупинитися на питанні про збереження й охорону дорогоцінних пам'ятників минулого, культури та історії нашого народу.

Після всесвітнього Шевченківського форуму в Києві у 1964 році на Закарпатті побував його учасник Самуель Родрігес-Фейхоо — директор кубинського інституту етнографії та фольклору, чудовий поет та перекладач Кобзаря, живописець. Мені випала честь поїхати з ним по Закарпатту і розповісти йому про наш край, мати з ним цікаві розмови — людина він незвичайна. Оскільки Фейхоо був нашим гостем і цікавився дерев'яними пам'ятниками архітектури, в одному з сіл на Закарпатті ми зупинилися біля дуже цікавого пам'ятника — старовинної церкви в стилі закарпатської готики. Церква та була збудована кілька століть тому й стоїть у селі Стеблівка на Хустщині, як пам'ятка старовини, як пам'ятник талантові народних великих майстрів. Наш друг Самуель Фейхоо дивився на цю церкву, як витвір високого мистецтва, не міг надивуватися красі.

Та він скрушався, а чого цей пам'ятник у такому занедбаному стані щодо його збереження.

А потім наш гість і друг мав розмову з представниками обкому партії, облвиконкому, з літераторами, художниками й журналістами. І коли його спитали про враження від дороги по Закарпаттю, він не знаходив слів для захоплення і красою природи, і нашою піснею, і мовою, і селами. Та сказав ще й таке: "Справжній друг не тільки той, хто стелить добрими словами квіти, але й той, хто говорить всю правду, нехай і гірку. Я готовий вам цю правду сказати. Мені було боляче, коли я бачив, у якому поганому стані перебуває у вас пам'ятник архітектури, витвір народного мистецтва в селі, де ми побували. Знаю, що у вас карають за браконьєрське знищенння ведмедя, що ведмеді у вас під охороною, та чому у вас так легко можуть псуватися витвори майстрів мистецтва, пам'ятники минулого? Через якийсь час я до вас знову прийду. Гадаю, що до того часу пам'ятник архітектури в Стеблівці буде приведений у належний стан, а коли ні, залишуся у вас його ремонтувати. Думаю, що на це буду мати право, бо справжній пам'ятник мистецтва належить не тільки тому народу, який його створив, він належить і іншим народам, є інтернаціональним".

"...Гадаю, що нам, письменникам, є до чого докласти рук там, де йдеться про охорону народних надбань, пам'ятників, і коли ми не робимо цього в достатній мірі, то не виконуємо цим обов'язків перед народом, перед його нинішнім, минулим і майбутнім. Коли ми тут не робимо всього можливого для охорони культури минулого, це в нас дорівнюється до писання творів не в повну силу таланту, не на тому рівні, на якому має перебувати справжній твір.

Добре, що останнім часом охороні пам'ятників культури приділяється дедалі більше значення, що "Літературна Україна" частіше каже своє слово".

Про що ж на з'їзді не говорилося?

Не говорилося на з'їзді письменників про нову хвилю арештів і репресій діячів української культури, які почалися при кінці липня 1966 року в Україні: в Києві, Одесі, Луцьку, Львові, Тернополі та Івано-Франківську. В основному арештованих тоді обвинувачували в читанні, переписуванні та поширюванні недозволених советською цензурою літературних творів, статей і памфлетів про становище української мови, літератури та культури в советських умовах.

В протоколі головного прокурора Руденка обвинувачених оскаржувалося також у плянуванні політичних програм демократичного устрою в Україні на зразок британської монархії, у читанні, переписуванні та поширюванні української еміграційної преси.

Тих, кого влада підозрює в симпатіях до засуджених — звільняють з праці і відмовляють права приписатися в іншому місті.

Про це на з'їзді не говорилося.

I. РОСОХОВАТСЬКИЙ

ЯКИМ ТИ ПОВЕРНЕШСЯ?

(Закінчення)

Він думав одночасно про дівчинку, її матір і бабусю, про себе, про те, що його чекає:

"Я несу її на своїх руках, але вона мені потрібна більше, ніж я їй. Навіть мої творці не підозрювали, як вона мені буде потрібна".

"Важче всього довелося б їм. А зараз? Як вони хвилюються, підозрюючи мене в злочинних намірах! Однаке вони ще дізнаються про всю правду... Чи зможуть вони зрозуміти?"

"Розгону не потрібно. Швидкість виникає одразу ж, як спалах світла. Тільки так можна перескочити бар'єр".

"Люди завжди рухаються через бар'єри. Те, що вони живуть, — уже подолання, бар'єра. І особливо — те, що вони зуміли створити нас. Мабуть, це найбільший бар'єр, який вони подолали. А в нас попереду — свої бар'єри. Але нам легше, ніж їм, хоч ми і намагаємося допомогти, підстивити плече під їх ношу. Вони нам дали те, чого самі позбавлені: всемогутність і безсмертя, а ми їм — тільки надію. І зараз ця дівчинка дарує мені свою ласку і захоплення, а чим я відборгую? І чи потрібно це їй?"

Питання, на які він не знаходив відповіді...

— А ви можете пропірнути крізь час? Нам казав учитель... Знаєте, я б теж могла, якби у мене були такі органи. І я б спочатку пропірнула в минулому, років на чотири назад...

Він зрозумів: вона відкриває перед ним свою найсокровеннішу таємницю. Вона говорить невизначене "років на чотири", але думає точно: "на чотири роки". Тоді був живий її батько.

Сигом відчув, що його хвилювання наростає і заважає думати. Він міг розшифрувати свій стан, розібрати всі нюанси, що злилися в один потік, могутній, недосяжний для звичайної людини, в котрої в сотні раз менше ліній зв'язку і почуття біdnіші в сотні раз. Такий порив зламав би її, як буря сухе дерево. Але сигом не розшифрував потоку. Він включив стимулятор волі, і йому здалося, що він чує затихаючий грізний клекіт у своєму мозкові...

— Відгадайте, що це таке?

Рука дівчинки показувала вниз, на зелену щетину лісу.

Він хотів сказати "ліс", але своєчасно вловив загадковий блиск в її очах і сказав пошепки:

— Зелений звір-страшилка.

Вона з захопленням здивуванням подивилася на нього, ніби говорячи: ви такий здогадливий, ніби і не дорослий взагалі.

— А він злий?

— Ні, він лише придурюється. Насправді він дуже добрий.

— Вірно, — підтвердила вона і вперше подивилася на нього не поблажливо і не з захопленням, а так, як дивляться на рівного, на товариша.

— Глянь, он і Прага на горизонті.

Там, куди він показував, лежала алмазна підкова. Це сяяли нові райони лябораторій. Коли підлетіли ближче, стало видно, що підкова складається з двох частин — наземної і повітряної.

Тут були всі геометричні фігури: будівлі-ромби і шари, куби і трикутники. Вони зустріли десяткох людей, що перелітали від лябораторії. Хтось помахав їм рукою і довго дивився услід.

А внизу вже розкинулася стара Прага-музей з голкою старомястської ратуші і вирізбленими шпильями собору в Градчанах. Сигом з Вітою приземлилися саме перед ратушею.

— Зараз буде бити старовинний годинник, і ти побачиш апостолів, — сказав сигом.

Апостолів за бажанням Віти дивилися двічі. А потім пройшли по Карловому мосту через сонливу Влтаву. Біля кожної статуї дівчинка зупинялася і врешті сказала:

— Колись більше любили ляльок.

— Так, — серйозно сказав сигом. — Тоді дорослі також грали в ляльок.

Вони зупинилися перед знаменитою фабрикою ляльок, і сигом сказав:

— Ти поки що подивися фабрику, а я ненадовго відлучуся і повернусь за тобою.

V

Сигом повернувся раніше, ніж передбачав, хоча орган-годинник в його мозкові свідчив, що він нираціонально використовує час. Сигом не намагався виправдовуватися перед собою, знов, що не може діяти інакше. Він думав про Віту, згадував, як вона питала: "А можете?" На фабриці їй запропонують вибрати собі іграшку. І сигом згадувався, яку вона вибере.

Робот-швайцар провів його до головного конструктора іграшок — веселого струнного чоловіка, одягненого в спортивний костюм. Він сидів на маленькому стільчику, а над спинкою глибокого старовинного крісла для відвідувачів височіла голова Віти.

— А ось за мною і прийшли, — сказала вона Головному конструкторові, побачивши сигома.

Одну руку подала йому, а другою притискала до грудей пластмасову коробку.

— Відгадайте, який подарунок я вибрала, — запропонувала Валерію Павловичу і хитрувато підморгнула Головному конструктору.

— Важкувато, — сказав сигом і спробував нахмурити лоба, але це в нього не вийшло, — шкіра з пластилінка не збиралася зморшками. — Може, ти мені допоможеш?

І, не чекаючи Вітиної відповіді, запитав:

— Із старих чи нових?

— З нових. — Її очі промовляли: "Ти хитрий".

— Машина чи істота?

— Істота.

“Я не помилився”, — думав Валерій Павлович, згадуючи ляльку-сигома, новинку празької фабрики. Лялька вміла сама ходити, вимовляла кілька слів, співала. В її лоб було вмонтовано маленький ліхтарик.

“Дивлячись на ляльку, вона буде згадувати мене”.

Він запитав:

— Ця істота схожа на мене?

— Трішки, — лукаво сказала дівчинка.

— Може, це лялька-сигом? — сказав він по-волі, наче б роздумуючи.

— От і не вгадали!

Віта розкрила коробку. Там лежали дві чеські ляльки — тато Шпейбл і Гурвінек.

— Але ж ти сказала, що іграшка — з нових моделей.

— Я правду сказала: тато Шпейбл грає, а Гурвінек танцює. Раніше таких не було.

Сигом і Віта попрощались з Головним конструктором. Вони вийшли з його кабінету, минули виставочну залю. Уже біля виходу сигом застримався, спитав у Віти:

— А ти не хочеш ще й ту ляльку, яку я називав?

Дівчинка заперечливо хитнула головою.

— Ти не будеш згадувати мене?

— А до чого ж тут лялька?

— Вона схожа на мене.

— Ні, — сказала дівчинка. — Лялька — це лялька. А ви — це ви.

Вона з підсоком побігла до дверей.

— Не так швидко, гвинтик, упадеш!

Дівчинка завмерла, притулилася до дверей. Не наважувалася обернутися, глянути на сигома. Він сказав: “Гвинтик”. Але так називала її тільки одна людина — тато. Що ж це таке?

Сигом підійшов до неї, опустив руку на плече, притягнув до себе. Так, обнявши, вони вийшли — гігант з масивними плечима і дівчинка-кульбабка. Запитання снували в голові Віти, як птиці, але вона ні про що не питала.

Вони пройшли по древній набережній над Влтавою, і Віта намагалася не наступати на велику тінь сигома...

Ось і Вацлавська площа. Сигом щось пояснював дівчинці, розповідаючи про короля Вацлава, але вона не чула, зайніята своїми думками. Несподівано підвівши голову, дивлячись йому и очі, вона запитала:

— Коли у вас скінчиться відпустка?

— Через два дні, — він зрозумів до чого вона хилить і сказав, намагаючись, щоб голос звучав якомога твердіше:

— Я і потім буду прилітати до тебе.

— Чесне мужське слово, так? Мій тато завжди виконував те, що говорив. Але одного разу... Коли він йшов на Дослід, то обіцяв повернутися...

Вона відвернулась.

— Я не хочу, щоб ви подумали, ніби я плакса. Але в інших є тати...

Він боявся подивитися їй в очі, знати, які вони

зараць. А дівчинка вся прилинула до нього і бурмотіла:

— Він обіцяв повернутися.

Сигом відчув, що далі ніяким перемиканням стимулатора волі не вдасться утримати клубок, що підступив до горла. Наче б щось порушилося в ньому, якась незамінна деталь — і третя і четверта сигнальні системи, і навіть система Вищого контролю були безсилі перед цим. Він знову на мить став тим, ким був колись, давно, до смерті, — звичайною слабкою людиною. З його губ зірвалося:

— Я дотримав слова, Гвинтик.

— Тату...

— Я тобі потім пояснлю...

— Тату...

Сильний вітер скуював волосся дівчинки, надув пухирем її сукенку. Пухнасте волосся лоскотало губи сигома. Він хотів щось пояснити дівчинці, але подумав: “Вона не зрозуміє. Та я й сам не в силі визначити, скільки в мені від Анта, і скільки нового. Чи сказав я їй правду?”

VI

— Ант, — прошепотіла жінка.

Він повернув до неї обличчя, і вона побачила, що в його очах немає і сліду від сну.

— Ти не спав вночі?

— Мені не потрібен сон. Адже я не стомлююсь.

— Що в ньому лишилося від того, кого я любила? — думала жінка.

Сказала зовсім інше:

— Ти мені здаєшся вищою істотою, якимось древнім богом.

Сигом усміхнувся, і вона впевнилася, що Віта не помилилася: це була посмішка колишнього Анта.

— Якщо тобі приємно, то все в порядку.

— І слова колишнього Анта...

Він додав:

— Адже я і mrіявстати таким.

— Що ж в ньому лишилося від того, котрого я любила?

Погладила його гаряче плече — плече того Анта ніколи не було таким гарячим, сказала:

— Мені здається, начебто це ти й не ти...

І, врешті, наважилася:

— Що ж в тобі лишилося від колишнього?

— Ти тільки-но сама відповіла на це.

Він зізнав, що їй важко: і вона, і мати страждають, намагаючись відповісти на питання, яких не треба задавати. І лише Віта одразу радісно прийняла все таким, як є: для неї головне, що він повернувся.

Сигом вдався до того, що заборонив собі з самого початку — включив телепато-підсилювач і одразу ж виключив. Потім промовив, відповідаючи на невисловлене запитання Ксані:

— Я міг би повернутися і колишнім — точно таким, яким ти знала мене до смерті. Адже дослід мався бути дуже небезпечним і мій організм записали на фотострічки. Ім простіше було б відновити його за матрицею.

— Тоді чому ж...

— Коли я опритомнів, здалося: сплю. Потім

почув знайомий голос. Професор Ів Кун покликав мене на ім'я. Я хотів повернути голову, але не зміг, хотів глянути на Іва — і теж не зміг. Ів запитав: "Ант, ти мене чуєш, відповідай!" Я відповів, що чую, але не бачу. І він сказав: "Зраз поясню. Ти загинув. І Олег теж. Пригадай". Я знову побачив, як Ол пересунув важіль — і спалахнула блискавка... "Згадав?" "Так", — відповів я. Ів розповів, що вони почали відновлювати нас. Перший етап. Виявилося, що я поки що — тільки модель мозку Анта, створена в обчислювальній машині. Ів говорить: "У тебе є органи мови і слуху, але ще немає зору. І перед тим, як приступити до другого етапу, хочу запитати..." Я вже знат, про що він запитає. Адже ще коли було створено першого сигома, я висловився досить недвозначно. І потім ми не раз говорили про це, і він знат, яким би я хотів бути. Він просто уточнював, чи все лишається незмінним..."

Ксана підвела, спершись на лікоть, уважно спостерігала за його обличчям, яке тепер уже не здавалося їй чужим.

"Чому я дивуюся? Він завжди був таким, — думала вона. — Ми інколи погано розуміли одне одного. Те, що мені та іншим здавалося блуз-нірством, для нього було звичним. Чи зрозумію я його коли-небудь?" Вона запитала, хоча знала раніше, що знову не зрозуміє його:

— Але чому ти вирішив бути таким, а не колишнім?

"Я не можу їй сказати всього, — подумав він. — Це образило б і засмутило її і будь-яку людину, таку ж, як вона".

— Мені потрібно було провести Дослід, а в колишній, так би мовити, подобі, я не міг цього зробити. Не вистачало ні об'єму пам'яті, ні швидкості мислення, реакцій, ні органів захисту і контролю. У мене було тільки дві сигнальні системи, а тепер їх у мене п'ять. І ще система вищого контролю.

Сигом пригадав, як колись, давно, — тоді був він людиною — на супутнику гинув його друг, затиснутий уламками радіотелескопа, а він не міг прийти на допомогу, не міг підняти руки. У нього йшла з носа кров, в голові мов би скретогтили журна, розмелюючи пам'ять. Він проклинав свою слабість і це диявольське, як вихор, обертання, що виникло з невідомої причини. І крізь скрегіт жорен пробивався крик: "Поможи!" Потім затихло...

Сигом погладив волосся Ксани, її щоку, шию... Пальці торкнулися зморшок. Вона завжди панічно боялася старості. Біль проник у його свідомість, він взяв руку Ксани і обережно стис її.

— Про що ти думаєш? — запитала вона.

— Про тебе.

Він думав:

"І вона питає, чому я вирішив стати іншим. Вся біда в тім, що її не можна пояснити — треба, щоб вона відчула. А це майже неможливо. Звичайно, я міг би включити підсилювач і підконтролювати її. Алé ж я заборонив собі серед людей користуватися перевагами над ними. І вірно зробив. З ними я муши бути людиною — не більше і не менше. В цьому вся суть..."

"Мати, мабуть, уже встала... Колись я розповідав їй, що ліміти людського організму вичерпуються раніше, ніж ми передбачали, що коли людина хоче рухатися вперед, її доведеться створювати для себе новий організм — з іншим часом життя і можливостями..."

Вона погоджувалася зі мною. Але тоді я був колишнім Антом".

"За три хвилини до початку Досліду доведеться переключити систему Вищого контролю тільки на енергетичну оболонку. Важливо ще настійно контролювати температуру на ділянці "Дельта — 7"...

— Поїдемо сьогодні до моря? — запитала жінка з щемом у серці, чекаючи, що він відповість. Колишній Ант дуже любив море.

— Чудова пропозиція, — відповів сигом. — Я понесу тебе. Пам'ятаєш, на Капрі ти просила, щоб я заніс тебе у воду, бо ти бойшся замочити ноги.

Вперше за ці два дні, як вона дізналася правду, її стало по-справжньому легко, наче все страшне вже позаду. І вона пожартувала:

— Ти понесеш всіх трьох, усіх твоїх жінок. До самого синього моря.

— Звичайно, — сказав він. — Я помчу вас повітрям швидше за гравільот.

— А знаєш, скільки ми важимо втрьох? — продовжувала Ксана, гадаючи, що він теж жартує.

— В усякому разі, менше тисячі тонн.

— А ти можеш перенести тисячу тонн?

— Так. І більше, — відповів сигом, і вона зrozуміла, що він не жартує. Він знову став для неї чужим.

Ксана замовкла, мимоволі відсунулася.

Прозвучав мелодійний дзвінок.

"Віта" — подумав сигом і радісно усміхнувся.

— Заходьте, якщо не Бармалей! — вигукнув він, закривши обличчя руками і розчепіривши пальці.

— Тату! Тату! Ти знову за колишні жарти! Але ж мені вже не три роки, — підсکочила Віта, вдавано погрожуючи пальцем.

Сигом почув голос матері:

— Доброго ранку, діти!

Вона ввійшла, і Ксана допитливо подивилася на неї: "Невже вона жодного разу не замислилась над тим, що ж в цій істоті лишилося від її сина? Невже їй легше, ніж мені?"

— Мамо, сказав сигом, — ми з Ксаною домовилися: сьогодні всі четверо летимо до моря.

— Ура! — закричала Віта і обома руками обійняла шию сигома. Її очі блищають від захоплення. — І ти понесеш нас, як тоді мене? Так?

— А ти будеш слухняною? — запитав сигом.

— Не буду!

— За щирість наперед знімаю половину вини, — урочисто промовив батько і відчув руку Ксани на своєму плечі.

— Досить пустувати. Ант. Як маленький...

VII

Минуло два дні...

— Мені пора...

"Що ще сказати їм? — думав сигом, не див-

Жіночий і чоловічий одяг. Гуцульщина. Перша половина ХХ ст.

лячись на матір. — Тільки б вона не заплакала..."

Небом пливли гравасті хмари.

— Ти швидко повернешся? — запитала Віта.

— Так.

Додав:

— Чесне мужське слово.

Ніхто не посміхнувся.

"Що сказати матері? Йй найважче".

Нічого не міг придумати.

Хмари пливли безконечним старовинним обозом...

— До побачення, сину. Бажаю тобі успіху у твоїй справі.

Її голос був спокійний, і слово "син" звучало природно. Він зрозумів: мати прийняла його таким, як він є, і не мучилася, що лишилося в ньому від того, кого вона народила. Мати не змогла б дійти його перетворення за допомогою логіки, безсилою була б тут і її ерудиція. Що ж тоді її допомогло?

"Очевидно, це можна назвати материнською мудрістю, — подумав він. — Виявляється, я не зінав своєї матері".

— До побачення, — сказав сигом, обіймаючи усіх трьох і вже уявляючи, як зараз круто злетить, проніже хмари і помчить крізь просину.

— Будь обережним, Ант, — боязко попрохала Ксану. — Ти відчайдушний. Ти знову...

Не закінчила. І це недомовлене слово повисло між ними, як камінь, що падає і ось-ось боляче вдарить когось...

"Ксана боїтесь за мене, як і тоді. Вона навіть забула, що я став... невразливим. Значить, я для неї — колишній Ант..."

"Смерть... Колись ми так змирилися з цим нещастям, що воно здавалося невід'ємним від людей.

Але і тоді ми боролися проти неї. Ми зуміли обезсмертити голоси на пластинках і магнітних стрічках, людську красу в скульптурі, портретах. Ми створили безсмертну пам'ять людства в книзах і кінофільмах... Так ми навчилися розуміти, що ж у нас головне і що потрібно берегти від смерті..."

Ант посміхнувся, ніби піймав слово "камінь" і далеко відкинув його. Він сказав:

— Якщо я знову загину, то знову повернуся...

Андрій МЯСТКІВСЬКИЙ

МІСЯЧНОЇ НОЧІ

— Він стоїть такий привітний, такий добрий і славний... Стоїть і дивиться у мое вікно. А я йому: "Мама не сплять", — та він ще біжче підступається...

— Ну? — набурмосився хлопець. I черевиком щось малює на потрісканій стежці.

— I став біля вишні. Гілка ледь хитнулася, потім притишилася, слухає... Так видно — кожну росиночку знати. Дивлюсь, червоне намисто на гілці гойдається. А він стоїть. Чую: мама глибоко дихають, заснули. Тихо відчиняю вікно, щоб не скрипнуло... А матіоли п'янить. I соловейки щебечуть-заливаються. Дорога від воріт — мов голубий Дунай у повінь...

— A він що? — ламкий баритон.

— Він? Звісно, до вікна поволі підступається, опирається на лутку і шепоче: "Спи, Марійко..."

— A ти ж не спиш, — кажу. "To байдуже, що я... Мені ще дороги та й дороги, — каже, а завтра знову стану перед твоїм вікном".

Хлопець мовчить. Марійка зазирає йому в очі.

— Чому ти більше нічого не питаєш, Олесю?

— Хай він питает... — одвернувся.

— Та він же мовчун. Он, глянь, дивиться на нас і тільки усміхається.

— Хто? — зиркає на всі боки хлопець.

— Хіба не бачиш? Онде знову в мое вікно зазирає. Іч, який!..

— Де?

— Та он же...

Хлопець дивиться в небо і собі розпливається в посмішці, як повен місяць.

А дорога ллеться тихою повінню — мов голубий Дунай.

ВИДИВО

Великий оновлений місяць виплив темносинього вечора з-за осокорового гущавника, трохи повагався, переступив гостроверху тополю і вибився на косогір. Став заміняти сонце. Рясно сіяв солов'їні щебети і тиші — голубу, синю і темно-зелену. Осокорова сивина стала срібною. Озеро — небо із його зорями. Місяць ішов озером, рибкам світів. Спинився лілеї рвати. Одну зірвав, другу і пустив тихою водою. Не пливуть, при місяці стоять, ледь погойдаються.

Мої поплавці у вербовім затоні завмерли. Золоті карасі десь по глибинах гуляють.

Місяць лілеї рве...

А на тому боці, за місяцем, у комишовім затінку — шубовств!

Місяць злякався, аж затремтів.

Поплавці хилитнулися.

У воді, чи то в небі, — дівчина... Мара? Руслалка?

Коси розпущені, по білих плечах потекли.

А друга на березі. Коли б ногою воду не пробувала — біла статуя чорні коси розплітає... Ді-

Володимир СОСЮРА

**

Як же мені дихатъ, як мені ходити,
Як мені дивитись, розмовляти як?..
Бо без тебе думи, наче голі віти,
Як під гострим вітром облетілий мак.

Як мені співати, як життя любити
серцем, що належить лиши тобі одній?..
Бродить полем осінь, покосили жито,
весело всім жити в стороні моїй...

А мені так сумно й страшно так без тебе,
хоч весна у душах, а в моїй зима.
Я дивлюсь на небо — і чорніс небо,
я дивлюсь на сонце, а його нема.

**

Сонце долиною,
по ярках — туман.
Десь за долиною —
хмарний караван.

Хмара чорна, біла,
в бубон вітер б'є...
Ви візьміть на крила
горе зле мое!

Понесіть за море
з блискавок огнем
і розлийте горе
радісним дощем.

стає гілля вербове, стала. А та з води її рукою манить.

— Хіба не холодно? — ніби хвилька грайлива шепче.

Хлюп... Хлюп...

— Анітрішечки.

Все ще боїться та, що на березі.

Місяць не може встояти — колихається.

Пругкі перса променем стрілив, по стану пробіг, на коліні цяточка роси спалахнула.

Творення світу. Все починається з казки.

— Не холодно?

Хлюп... Хлюп...

І прямо на місяць — шубовств!

Чия ж вона та, що була на березі? Чи ковалева Леся, чи бригадирова Марійка?

Місяць розбили на дрібні скалочки. Спробуй вгадай.

Обидві в глибокому небі лілеї рвуть.

Золоті карасики плюскочуттється в береги.

Мені холодно і самотньо...

Той місяць, що йшов горою, до заходу хилиться.

А ще кажуть, що нема русалок...

КОМУНІКАТ

Представники Крайових Проводів українських організацій молоді в Канаді розглядали на спільніх нарадах 10-го грудня 1966 року в Торонті можливості і форми діяльності і спільних виступів організованої української молоді для відзначення 100-ліття Канади в 1967 році та прийшли до чергових спільних висновків, які подають до відома загалу українського громадянства:

1) В рамках реалізації нормальної щорічної виховно-вишкільної та культурно-освітньої програми у притаманний кожній організації способом, всі українські молодечі організації будуть мобілізувати свої зусилля, щоб якнайкраще зарепрезентувати організовані кадри української молоді в Канаді перед українською спільнотою як високовартісну і динамічну складову частину нашого суспільства.

2) Доцінюючи важливість подій, які будуть відбуватися в нашій країні в 1967 році в рамках відзначення 100-ліття конфедерації Канади, всі українські організації молоді будуть старатися координувати свою діяльність так, щоб у своїх зовнішніх виступах перед нашими співгромадянами і чужинецькими гістями успішно репрезентувати українську спільноту як активний, об'єднаний, рівновартісний і свідомий своїх прав і обов'язків чинник на канадійському суспільно-державному форумі і тим причинитися до ширення доброго імені нашого народу та інформації про довголітні змагання України до самостійного державного життя.

3) Українські молодечі організації включать в програму своєї діяльності в 1967 році переведення для своєї молоді масових зустрічей, таборів, з'їздів чи конференцій в околицях Монреалю в місяцях липні або серпні. Ця програма повинна бути посилена, в міру можливості, кадрами української організованої молоді сусідного американського терену.

Про форму, спосіб організації та програму таких зустрічей, з'їздів чи конференцій вирішують самостійно поодинокі організації молоді і переводять їх власними силами.

4) Для скріплення організаційних контактів та для посилення співпраці поміж молоддю різних організацій представники крайових проводів уважають доцільними і дуже побажаними збірні відвідини таких зустрічей, з'їздів чи конференцій молоддю різних організацій. Ініціатива відносно форми і часу таких збірних відвідин залишається в повні за організаторами поодиноких імпрез.

5) Зовнішні виступи організованої української молоді для відзначення 100-ліття Канади відбудуться в двох етапах:

а) на терені Світової Виставки, ЕКСПО 1967, 29 липня 1967 року з програмою базованою на масовій участі та достосованою до вимог дирекції ЕКСПО 1967;

б) в Оттаві 31 липня 1967 р. з участю представників Федерального уряду Канади та з програмою достосованою до вимог і потреб цього терену.

6) Для дальнього унапрямлення і узгіднення плянів спільних виступів українських молодечих організацій покликано до життя постійний КРАЙОВИЙ КООРДИНАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ МОЛОДЕЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (ККМО), до якого входять представники Крайових Проводів Пласти, СУМ-у, ОДУМ-у, МУНО. Головою ККМО на 1967 рік вибрано інж. М. Світуху, а секретарем В. Окіпнюка.

За практичну підготовку поодиноких точок програми спільних зовнішніх виступів та полегшення таких організаційних справ як транспорт, нічліг, прохарчування і виряд молоді, відповідають проводи дотичних молодечих організацій.

В міру потреби в поодиноких осередках будуть створені місцеві відділи Координаційного Комітету Молодечих Організацій.
Торонто, дня 10 грудня 1966

За Крайову Пластову Старшину:
інж. М. Світуха (голова)

За Крайову Управу СУМ-у:
д-р М. Гута (голова)

За Крайовий Провід ОДУМ-у:
Л. Ліщина (голова)

За Крайовий Провід МУНО:
I. Курілів (голова)

РАВТ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ В ТОРОНТІ

Баль або равт преси — це звичаєва практика журналістичного світу в усіх країнах і культурних осередках. Була така традиція й у Львові, де равти Товариства Українських Письменників і Журналістів належали до найелегантніших забав у карнавалі.

Цього року Спілка Українських Журналістів Канади відновлює в Торонті цю традицію і сподівається, що українське громадянство Торонта радо прийме її запрошення провести один карнавальний вечір під знаком "журналістичної качки".

Перший в Торонті Равт Української Преси відбудеться в новій залі церкви св. Покрови при вул. Лідс-Оссінгтон в дні 25 лютого 1967 року. Ця елегантна і простора зала щодо вигод і комфорту стоїть на рівні, а навіть перевищає залі в чужих дорогих готелях.

Крім доброї забави при оркестрі п-ні Н. Яблонської, до атракцій Равту Української Преси належатиме вибір "Кралі Української Преси" на 1967 рік і її двох Княжен з-поміж кандидаток, що презентуватимуть поодинокі органи української преси, що мають осідок або свої представництва в Торонті. Пам'ятайте, в суботу 25-го лютого о год. 8-ї вечера!

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

ТРЕНТОН

У вересні 1966 року у філії ОДУМ-у Трентон створено футбольну дружину. До дружини, яка належить до окружної та стейтової ліг записалося 28 хлопців. Футболісти вже чотири рази пробували свої сили з таким вислідом: один раз виграли, раз зремісували (2:2) і двічі програли. Іван Галушка є тренером дружини, Іван Іващенко адміністратором, а його заступником Петро Сенько. Під час футбольного сезону відбудеться по сім змагань (разом 14) за чащі округи й штату.

В листопаді в Трентоні відбуло листопадове свято. В ньому брали участь всі молодечі організації ОДУМ, СУМ, Пласт, Студенти та українська православна молодь. Академія була дуже вдала — присутніх було коло триста осіб. Американський гімн, який виконала одумівка Соня Івахненко в супроводі Івана Гущі прозвучав на відкритті академії. Доповідь прочитала Христина Татомир (Пласт). "Корсентіно" виконали на скрипках О. Скрипчук та Ю. Турчин перший член православної молоді, а другий Пласту. "Ой на гору козак воду носить" виконала Соня Івахненко в фортепіановому супроводі Івана Гущі. Вірш "Лебеді" — прочитала Маріяна Сако-лош (Пласт). "Марш української молоді" виконала Ніна Ляшенко (акомпанювала Тамара Парубченко (Православна Молодь). Недавно створений хор ОДУМ-у, яким керує Соня Івахненко, виконав такі пісні під акомпанемент Івана Гущі: "Гуде вітер вельми в полі", "Наш рідний край" та "Марш молоді". Хор СУМ-а Трентону виконав на закінченні "Ще не вмерла Україна".

Філія прикладає старання, щоб створити також і власний драматичний гурток.

БАТЬКИ!

Чи Ви вписали своїх дітей до ОДУМ-у?
Якщо ні, впишіть їх негайно!

МАТЕРІ!

Чи Ви вписали своїх дітей до ОДУМ-у?
Якщо ні, впишіть їх негайно!

НОВА УПРАВА ОСЕЛІ ОДУМ-У США

У грудні 1966 року відбулися збори корпорації оселі ОДУМ-у в США. На зборах затверджено внутрішній правильник корпорації, яка має опікуватися оселею ОДУМ-у, збирати гроші на дальше виплачення заборговань, робити всі потрібні ремонти, а також плянувати імпрези на оселі впродовж вакаційного періоду, щоб якнайскорше виплатити всі борги та щоб мати більше часу й енергії для виховно-відпочинкової праці з дорostenом та Юним ОДУМ-ом.

На 1967 рік вибрано нову управу оселі в такому складі:

Євген Кальман — голова, Іван Гладун — 1-й заступник, В. Дорошенко — 2-й заступник, П. Стокальський — секретар, Ф. Корсунь — скарбник, С. Євсевський — фінансовий секретар, В. Жибурт — господарський референт, С. Лободенко — заст. господарського реф., В. Росинський — культ-освітній реф., П. Левченко і М. Граур — члени.

До Контрольної Комісії обрані: Євген Федоренко, Іван Павленко, О. Шевченко, В. Гаврилко і В. Кирейко.

ОДУМ В ЧІКАГО ВІШАНУВАВ ІВАНА ФРАНКА

18-го грудня 1966 р. в домі ОДУМ-у відбувся успішний концерт присвячений 110-літтю з дня народження великого українського поета, письменника і громадського діяча Івана Франка. Святочну імпрезу відкрив голова філії Василь Коновал. До повідь про життя і діяльність Івана Франка прочитав Петро Іващенко, а мистецькою частиною керувала Людмила Ревенко. У франківському концерті, що три звав півтори години, брали участь переважно юні одумівці. На концерті вперше виступила нова група коло 30 осіб з струнними інструментами під керівництвом Олексія Пошиваніка. Вона виконала "Іхав козак", "Хлопчик бубнист" і "Ой у полі". Декляматограми творів Івана Франка та вір-

шів йому присвячених були: Валя Скиба, Павло Завертайло, Тарас Коновал, Наталя Дейнека, Оксана Кралька та Валя Пошиванік. В уривковій першої пісні "Лиса Микити" Івана Франка в спеціально приготованих звірячих костюмах виступали Петро Лисенко, Орися Завертайло, Люся Кралька, Галина і Андрій Скиба та Віктор Войтихів. Виступи декляматорів чергувалися з численими музичними виступами. На фортепіано грали Віра Коновал, Христя Белей, Петро Лисенко та Оля Луппо. Олена Ватраль на скрипці та її брат Богдан на акордіоні виконали "Бандуру".

Значну частину програми заповнили групові виступи дівчори, з якою найбільше старанно працювала Галина Грушевська. Найменші виконавці проспівали пісню "Котику, котику де ти бував", "Гей же ставайте рядами", "Подоляночку" - танець, "Маю кицю, гарну кицю", а більшість учасників програми проспівали пісню "Пропливли ми із батьками". Маруся Луппо з лялькою виконала пісню "В мене стільки діла" в супроводі своєї сестри Олі при фортепіані. Тріо дівчат: Олена Сербү, Сузана Костин і Оля Луппо під супровід гітари виконали дві пісні: "Ой літає соколенько" та "На горі грушечка". На закінчення вдалого вечора, присвяченого пам'яті Івана Франка, Оля, Галина і Маруся Луппо в супроводі групи струнної оркестри ОДУМ-у виконали "Йдуть дівчатка і хлоп'ята" муз. Григорія Китастого та "Ялинку".

Хронікар

КОНЦЕРТ ХОРУ "МОЛОДА УКРАЇНА" В МОНТРЕАЛІ

У суботу, 3 грудня 1966 року о 8 год. вечора в залі Гай Скул, вул. Бубіс відбувся концерт хору молоді ОДУМ-у "Молода Україна" з участию гостя — славного бандуриста і композитора Григорія Китастого. Хор "Молода Україна" під диригуванням Івана Козачка вже довший час готується до виступу на світовій Виставці "Експо 67" в Монреалі і тепер подав частину своєї програми на розгляд публичної опінії любителям музики і пісні. Цей задум цілком вправдав себе.

Хор виконав такі пісні: "Ми не замовинемо ніколи", муз. Арх. Михаїла Хорошого. "Хваліте ім'я Господнє", "Повій, вітре", народна пісня, муз. Ступницького, сольо Віри Буреш, "Ой зайду я на могилу", муз. Стеценка, виконав жіночий хор, "Ой зайди ти, зіронька", муз. Кошиця, "Київський вальс", муз. П. Майбороди, під акомпаньємент акордіоністів Віктора Пергата, Віктора Цвіткова, Л. Декара і В. Бориса "Чому тебе немає", серенада, сольо Ліди Михайлівської, "Ліричний вальс", муз. Жуковського, сольо Віри Бурми і Василя Лапка при акомпаньєменті на піяні Олександра Мельника, "Прилетіла перепілонька", муз. Ревуцького, "Іванчику - Білоданчику" — муз. Коломійця, "Дівчино моя переяславка", народня, сольо Гриця Романюка, муз. супровід акордеоністів Віктора Цвіткова і Віктора Пергата. Тріо — Ліда і Валя Михайлівські та Таня Аксюк виконали: "Ой сивая зозуленко", муз. Леонтовича, "Білі каштани", муз. П. Майбороди, "Ой не моргайте, дівчата", муз. Козака, "Стежина в парку", муз. Кос-Анатольського, муз. супровід на піяні Олександра Мельника.

Славний бандурист Григорій Китастий виконав:

"Вдова і три сини", народня дума, "Гомін степів України", інструм. композиція Г. Китастого, "Пісня про Явтуха", нар. гумор, "Казав мені батько, щоб я оженився", народня.

Була також поставлена сценка "Зрубані соняшники", з драми К. Буревія "Павло Полуботок" за участю: Віктора Пергата — Гетьман Павло Полуботок, Юріка Гороновича — цар Петро I, Віктора Цвіткова — в'язничний наглядач, В. Павлівець — в'язничний лікар та інші. Сценка була приготована режисером І. Передерієм при мистецькому оформленні Л. Дуки. У ролі конфрансьє був Іван Передерій.

Концерт хору "Молода Україна" дав слухачам повне естетичне задоволення, а всю залю, біля 400 осіб, співаки, солісти, тріо і бандуристи захопили і перенесли у чарівний світ звуків, в царство слів, пісень і мелодій...

Зіспіваність, згуртованість та теплота виконання хору є наслід

ками наполегливої праці диригента Івана Козачка. Цей концерт показав, як добре зробив Головний Комітет Світової Виставки в 1967 р. в Монреалі, включаючи у свою програму два виступи хору "Молодої України". Гарне враження зробив своєю грою драм-гурток у сценці "Павло Полуботок", зокрема виконання ролі гетьмана Павла Полуботка Віктором Пергатом. Диригент І. Козачок, наш славний бандурист Григорій Китастий і режисери Л. Дука і І. Передерій одержали чудові букети проянд від Надіїки Костюк на знак признання від молоді і слухачів. Виконавцям концерту тепло подякував голова ОДУМ-у Олександер Мельник.

На концерті були присутні дорогі гости: В. П. Арх. Михаїл, голова Місійної Округи УГ П. Церкви, о. протопрес. В. Слюзар і о. О. Костюк, наст. церкви Св. Покрови.

Віримо, що цей гарний під кожним оглядом концерт молоді ОДУМ-у зробить відповідне враження на духовних осіб та деяких визначних діячів і доведе їм, що члени ОДУМ-у є таки насправді українською молоддю, яка належить до української Греко-Православної Церкви та що їх місце там, де їхні батьки працюють і моляться. Отже, підстав для ігнорації цієї молоді нема. Навпаки вона заслуговує на ширу християнську підтримку і зрозуміння.

А. С.

Луїза Мейтнер — перша в Німеччині жінка-фізик — змогла дістати наукове звання на початку 20-х років. Назва її дисертації — "Проблеми космічної фізики". Якомусь журналістові неймовірним показалось це і до газети потрапила інформація: "Проблеми косметичної фізики".

— —

В 1474 році в Базелі (Швейцарія) відбувся химерний судовий процес: судили півня, що зніс яйце. Його обвинуватили в чаклуності і разом з яйцем спалили на костриці живим.

МИСТЕЦЬКА СУМІШ

Антон Рубінштайн любив розповідати кур'єзний випадок, що трапився з ним під час паризьких гастролей.

"Після закінчення концерту я був нагороджений хвилею оплесків. Друзі і знайомі стояли навколо мене і з захопленням заявляли, що моя симфонія — ціла подія в музиці і весь Париж тільки говорить про мене. У найприємнішому настрої залишив я концертну залю і пішкі направився до готелю.

Раптом назустріч мені йде... хто б ви думали? Сам неповторний Сен-Сансі...

Він дуже здивувався і кинувся обімати мене:

— Мій любий Рубінштайн! Як, ви в Парижі?! Який це для мене приємний сюрприз!"

— —

Один співак, що репетирав з Бюловим, постійно запізнювався на репетиції. Якось диригент тактовно, але не без іронії записав його:

— Оркестр і я, мабуть, приходимо надто рано?

Але одного разу співак прийшов вчасно. Оркестранти в цей час розійшлися ходи, очікуючи його.

— Браво! — вигукнув Бюлов.

— Нарешті-то весь оркестр з'явився згідно вашого розкладу.

— —

Під час перебування в Англії Глюк був змушений користуватися зовнішніми ефектами, щоб привернути увагу публіки до своїх концертів. Його біографи часто приводять анонс з англійської газети "Дейлі едвартайзер" від 31 березня 1746 року, такого змісту:

"У вівторок, 14 квітня, Глюк, оперний композитор, дасть музичний концерт за участю красних артистів опери. Крім цього він виконає у супроводі оркестру концерт для 26 чарок, настроєних з допомогою ключової води: це новий інструмент його власного винаходу, на якому можна виконувати ті ж речі, що і на скрипці чи клавесині. Він сподівається задоволити таким чином допитливих і любителів музики".

Василь Підмайстрович

Як стати письменником

Посібник-пародія

ДЕЯКІ СЕКРЕТИ СТВОРЕННЯ ОПОВІДАНЬ

Судячи з того, як багато друкується оповідань, ми вважаємо, що написати оповідання — дрібниця. Такої ж думки дотримується багато молодих (та й літніх!) людей, які присвятили себе приємній літературній справі.

Писати оповідання значно легше, ніж корпіти над нарисами. Ніякої тобі документальності. Не хвилюєшся про те, що переплутав колір очей чи ім'я героя. Цілковита свобода. Хочеш — Степаном назви, хочеш — Іваном. Твоя, казайська справа.

Бажано, щоб в оповіданні були дійові особи. Це допоможе авторові ширше розгорнути діялоги. Адже сам з собою герой не говоритиме? А коли й почне говорити, то читач одразу подумає про його психічну неповноцінність. Є ще внутрішні монологи. Це — коли герой виступає з промовою перед самим собою. Ці монологи теж слід використовувати в оповіданні, але зловживати таким прийомом не слід: читач запідозрить героя у відчуженості від суспільства!

Оповідання мають бути помірно глибокими, щоб читач і не потонув у них і не скоро вибрався на поверхню явищ. Тому оповідання повинне бути складним і досить заплутаним. Такі оповідання успішно друкуються в періодичній пресі й не викликають особливих нарікань з боку читачів і критики; зрідка хтось на важується заявити, що він чогось не зрозумів!

Грунтуючись на практичних досягненнях багатьох оповідачів, котрі прикрасили не одну журнальну чи газетну сторінку своїми творіннями, ми переконані, що діялоги служать не тільки для розвитку сюжету. І справді, чому вони мають виконувати таку незначну функцію? Герої зобов'язані розмовляти, саме для цього й існує діялог. Не можуть же вони мовчати, ніби в них важка ангіна! Коротше кажучи, діялог свідчить про те, що ваші

герої не глухонімі, а цілком повноцінні люди.

Ось, наприклад, такий діялог:

— Вони стояли, обійнявшись.

— Ну, то що? — запитав Валерій.

Помовчавши, він продовжував:

— Я знаю — нічого. Як зірки, які світять, але не гріють. Але непогано світять. От би мені так світити! Дістати хоча б одну зірку й змусити її освітлювати нашу вулицю! Здорово було б! Взагалі, нічого...

— Нічого, — погодилася Зіна, притулившись до богатирських грудей Валерія.

— Я й кажу, нічого. Власне, як це нічого? — суворо запитав він. — Нічого — це нічого. А ти ж для мене, Зіно, — все! А я, дурень, кажу — нічого...

— Не хвилюйся, Леро, тобі шкідливо... — зауважила Зіна. А добре ти сказав про зірку й вулицю! Яка економія електроенергії була б! Добре ти сказав, Леро! Патетично! Лірично! Поетично!

— Який з мене поет! Мені тільки б у ракету сісти, а там би я... Ex!...

— Не пущу! — тримтячим голосом прошепотіла Зіна. — Поплітиш, та ще з якоюсь гарненькою марсіяночкою одружишся!

Валерій замислено мовчав. Він був стопроцентно переконаний, що встоїть проти будь-яких чар!"

Ви тільки прочитайте в цей діялог: яка глибина думок, який розмах! Скільки психології. Одразу видно, що ваші герої — сучасні люди, що вони добре обізнані з проблемами космосу. Іх, героїв, не сплутаєш з героями Пушкіна, Толстого і Гоголя!

Обірвати оповідання можна на першому-ліпшому місці. Найкраще на десятій сторінці, коли вам уже стало ясно, що повісті не витанцюється. Взагалі розвозити оповідання не рекомендується. Все одно редакторське перо викреслить половину. Навіщо ж даремно трудитись? Кінцівка по винна уривати оповідання на

найцікавішому місці:

“Федір ішов на завод. Після вчоращих зборів він повністю переосмислив своє життя. Пити він більше не буде. Працювати, не покладаючи рук. Щоб заслужити довір'я колективу й повернути Анютине кохання..."

Все! На цьому крапка (в даному конкретному випадку крапки!). Автор не відповідає за героя. Можливо, завтра він знову нап'ється. Можливо, Анюта поставить хрест на іхньому коханні. Все можливе. Нехай читач сам додумає оптимістичне розв'язання проблеми. Нехай додумує. А ви тим часом беріться за наступне оповідання. Матеріалу під руками скільки завгодно. Отже, не ловіть гав!

Не менш важливо знайти цікавий заголовок. На такий заголовок читач клює, як риба на гачок. Більше плутанини. Більше психологізму! Герой мусить бути високо-інтелектуальним. Рибалка розмовляє не про рибу, а про конструкцію супутників і атомного ядра. Молодята, забувши, навіщо вони одружувалися, вночі сперечатося про раціональне зерно у філософії Канта.

Як бачите, писати оповідання — річ таки нескладна. Це тільки критики, не зрозуміло чому, подаюту справу так, ніби створити оповідання здатний тільки письменник з неабияким талантом. Тоді б друкували по одному оповіданню на рік. Читача довелося б посадити на голодний пайок! Та в житті так не буває. Оповідання з'являються, наче б гриби після дощу. І це начисто спростовує шкідливі й скоростілі твердження жовчних критиків!

КІЛЬКА СЛІВ ПРО МЕМУАРИ

Писати мемуари належить у літньому віці, так би мовити, як підсумок життєвого шляху. Щоправда, є випадки, коли до мемуарів беруться й молоді письменники. Це ті, хто почав свою літературну діяльність після переходу на пенсію. Не будемо давати їм якихось надзвичайних рецептів. Слід просто сісти й писати. Намагатись згадати те, що було, й чого не було. Якщо чогось не було, то перевірити достовірність фактів вдається далеко не завжди.

Нам доводилося читати такі сполуки натрію, калію, магнію, мемуари. Ох, і написані ж вони! Так і видно, що герой іхній (сам мемуарист) добре потрудився для людства. Зустрічай його з видатними людьми — не перелічи. Вони, мемуаристи, постують перед нами, як титани думки й дії. І часом дивуєшся, як могло статись, що про цих титанів і прометеїв ані слова не сказано в нашій історії.

ІСТОРІЯ НАЗВ

Озівське море

Озівське море — внутрішнє море. З Чорним морем сполучається Керченською протокою.

Древні греки називали його Меотідою від імені народу меотів, що жили на його берегах. А самі меоти називали його Термерніда, що означає "мати моря".

В стародавній Русі Озівське море було відоме під назвою Сурозького. Араби називали це море Бар-аль-Азов ("Темносинє море"). Звідси, як гадають, і пішла назва "Озівське море".

Сиваш

Сиваш — мілководна затока у західній частині Озівського моря, сполучається з ним Генічеською протокою.

Сиваш по татарському означає "Гниле озеро". Вода його має гнилий запах від розпаду органічних речовин, містить високий відсоток солі, а також хлористі

Це міжkontinentальне море, розташоване між Європою та Азією. З найдавніших часів Чорне море було відоме мореплавцям різних країн і народів. Стародавні греки називали його "Понт Аксінський", що означало "Негостинне море". Порівняно з Егейським воно було холодним, бурхливим і небезпечним для тодішніх мореплавців. У зв'язку з колонізацією родючих берегів цього моря греки з VI століття до н. е. почали називати його "Понт Евксінський", що означало вже "Гостинне море". В арабських джерелах Х-ХІ століття Чорне море називали Руським. Під такою назвою пишуть про нього і в наших літописах 858—1485 рр. У другій половині XV століття все узбережжя Чорного моря захопили турки, які контролювали його до останньої чверті XVIII століття.

Проти турецьких та татарських нападів на Україну мужньо боролися запорозькі козаки. На своїх човнах вони нападали на турецькі прибережні міста і фортеці. Ось чому "Гостинне море" турки дедалі частіше називали "зле чорне море". З того часу за морем зберіглась назва "Чорне". Цьому, як гадають, сприяло й те, що в негоду море виглядає темним, чорним.

На узбережжі Чорного моря розташовані українські порти — Одеса, Миколаїв, Севастопіль, Керч, Ялта.

Чорне море

ЗНАЙДЕНО РУКИ ВЕНЕРИ МІЛОССЬКОЇ?

Останнім часом у пресі все частіше з'являються повідомлення про знахідку рук Венери Мілосської. На жаль, ці сенсаційні "відкриття" досі залишаються плодами фантазії журналістів. Учені відмовлялись їх коментувати.

Але ось недавно...

Турецький професор Ахмед Ресім у "Туристському віснику" повідомив, що руки Венери Мілосської зберігаються у приватних осіб, які схильні подарувати їх Турецькій державі, якщо статую буде повернено з Парижа до Стамбула.

Як відомо, Мілос зараз належить до Греції, і власті цієї країни неодноразово зверталися до Франції з проханням повернути скульптуру, але безуспішно. На той час, коли була знайдена статуя (1820 рік), Мілос належав Туреччині.

Статую Венери Мілосської викопав у саду грецький селянин з Мілосу Юргос і передав її священику. Дізнавшись про це, французыкий посол у Константинополі забажав придбати статую для Франції. Однак священик не погоджувався віддати її, і французи викрали статую під час транспортування на борт турецького корабля.

Під час бійки у статуй було відламано обидві руки. Тривалий час вважали, що статую знайшли без рук. Але згодом, на підставі свідчень очевидців, встановили, що твір мистецтва в першому вигляді був непошкодженим. Піднятою лівою рукою Венера стискала яблуко, а правою підтримувала одяг.

Може, нарешті, цього разу повідомлення про знахідку буде вірогідним.

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В ч. 140 нашого журнала в статті "Матерія, простір і час" на стор. 4, друга колонка, третій абзац знизу надруковано: В теперішній час, коли наука підійшла до меж незнаного..." А треба: "В теперішній час, коли наука підійшла до меж непізнаного..."

BLOOR TRAVEL AGENCY

1190 Bloor Street West — Toronto, Ontario
Tel.: 535-2135 — 535-2136

Подорожування літаком, пароплавом, поїздом, чи автобусом в Канаді і в інших країнах, замовлення готелів, спроваджування своїків, вироблення віз і паспортів, безкоштовні інформації у справі еміграції — все це полагодять Вашою рідною мовою досвідчені власники

ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОДОРОЖЕВОГО БЮРА В ТОРОНТО

МАРКІЯН КОГУТ і ДАРІЯ ЗАЛОЗЕЦЬКА

Таємниці пам'яті

За останні роки вчені щоразу глибше проникають у таємниці мозку. Те, що вони відкрили, викликає здивування, навіть острах. Проводились експерименти передачі електричних імпульсів-наказів безпосередньо до мозку: подразнюючи струмом відповідну його ділянку, можна штучно викликати, наприклад, вибухи люти або відчуття голоду.

Виявилось, що пам'ять, якій надано матеріальну форму, можна перенести з мозку до мозку. Фантасти вже уявляють картини майбутнього:

Гине людина і забирає з собою відому тільки її таємницю, хто її забив. Її мозок препарують і витяжку з нього впорскують детективові, перед яким відкривається все те, що пам'ятає і знав тільки загиблий.

Або інше: помирає славетний вчений. Але обсяг його знань не пропадає марно. Після відповідних операцій на мозку померлого можна всі знання, сконцентровані у формі хімічних сполук, передати живій людині.

Це все, звичайно, фантазія. Але базується вона на раціональній основі, а вже проведених вдалих експериментах.

Почалося це 1953 року дослідами над примітивними червами-планаріями, створіннями, які живуть у калюжах. Вони дуже примітивні, але мають зачатки мозку. Механізм передачі сигналів у таких примітивних організмах діє в основному так, як і у вищих звірів. Тому вони є добрим піддослідним матеріалом.

Професор Макконел з університету в Мічігані почав досліджувати, чи не можна виробити у планарії умовний рефлекс. Над акваріумом вмикали світло і одночасно пропускали крізь воду легкий струм, під впливом якого подразнені планарії скручувались. Після цього експерименту планарії скручувались вже навіть тоді, коли вмикалося тільки світло.

Планарії, перетяті надвое, утворюють з половиною два самостійні організми: у тієї частини, де була голова виростає хвіст, а хвостова частина відтворює нозу голову із зачатком мозку.

Професор Макконел перерізував "вимуштовані" планарії і вивчав, як будуть поводитись новоутворені організми.

Над результатом варто було задуматись. Пам'ять про те, що при блиску світла треба скручуватись, бо його супроводжує удар струму, збереглася не тільки у тих організмів, які утворилися з головної частини. Так само реагували створіння, що виникли з хвостової частини, у яких спочатку не було мозку.

Напрошується висновок, що пам'ять міститься не в мозку. Тоді де?

У 1961 році Макконел провів експерименти, які дали відповідь на це запитання.

Планарії охоче ідуть одного. "Вимуштовані" організми були порізані в лабораторії, і ни ми нагодували звичайних планарій, яких блиск світла не лякає. І що ж виявилось? Після цієї дієти у планарій виробився умовний рефлекс: вони почали скручуватись, коли вмикалося світло, ніби знали з власного досвіду, що цей блиск супроводжується електричним ударом.

Результат був такий неймовірний, що його повторювали величезну кількість разів, контролюючи всі способи, щоб уникнути найменшої помилки. Але все було в порядку.

Значить, пам'ять була чимось матеріальним, що можна засвоїти навіть при з'данні! Правда, у примітивному організмі планарій засвоєння іжі відбувається дуже просто, тоді як у вищих звірів, іжі під впливом травних соків розкладається і перетворюється шляхом складних хемічних реакцій.

У 1964 році шведський невролог Гайден після шестирічних дослідів стверджував, що матеріальним чинником, який відіграв важливу роль у процесі навчання і запам'ятовування, є рибонуклеїнова кислота, яка керує ситетом білка.

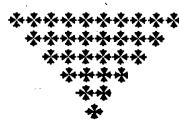
Гайден експериментував над щуром, які були "праворуки", тобто притягали іжі правою передньою лапкою. Шляхом відповідної дресировки їх навчено притягати іжі лівою лапкою. Мог

зи перевихованих щурів було досліджено за допомогою дуже чутливих методів, щоб з'ясувати кількість рибонуклеїнової кислоти. Гайден з'ясував, що в тих клітинах кори мозку, які керують рухами лівої половини тіла, кількість рибонуклеїнової кислоти зросла, тоді як в другій півкулі вона залишилась незмінною.

Після ряду наступних експериментів з мозку щурів вдалося виділити рибонуклеїнову кислоту. Щурів цих перед смертю так натренували, що вони прибігали на бря咫кі мисочок, в яких давали ім іжу. Рибонуклеїнову кислоту з мозку цих щурів впорскували потім щуром нетренованим, яких ніколи не годували з мисочок, і вони не чули іхнього бря咫коту.

Сталося диво. Щурі після уколів мали умовний рефлекс "дресированіх" попередників. На бря咫кі мисочок вони всі збігалися, ніби знаючи, що це означає час іхньої годівлі.

Значить, пам'ять можна передавати шляхом уколів... Це дивовижне відкриття недавно зробили вчені з університету в Лос Анжелосі. Після цього в Копенгагені дослідники Унгер і Осегвера-Наварро переконалися, що подібний експеримент можна здійснити простіше: замість того, щоб виділяти рибонуклеїнову кислоту з мозку, вони розтирали мозок щурів, у яких виробився певний умовний рефлекс. Цю масу впорскували щуром нетренованим. Дуже швидко у них з'являється умовний рефлекс, який вони успадкували від забитих щурів.

Було колись

Після 1840 року в Києві, на Хрестатику, було засновано першу в місті бібліотеку, яка мала назву "Аптека для душі". Недалеко від неї, напроти Прорізної вулиці, містилася книгарня Ідзиковського. Господар її заснував і приватну бібліотеку, якій поступалася міська, де було зібрано переважно "благонадійну" літературу.

НЕЗВІЧАЙНІ ДЕРЕВА

Унікальна аптека

У саванах Західної Африки росте невисоке розлогисте дерево з покрученим стовбуrom. Звється воно "Саркоцефалос". Чималенькі солодкі плоди цього дерева, що за смаком й ароматом нагадують суніцю, — найулюбленіші ласощі тубільців Золотого Берега і Східного Судану. Цінуються також його гарна червоно-коричнева деревина і жовта фарба, що її добувають з кори. Та головне не це. Жовтуватий густий напій з кори цього дерева — ліки проти малярії і недокрів'я. Корисний він і при шлункових захворюваннях. Відвар з деревини відновлює сили і сприяє травленню. Жвачка з кори заспокоює зубний біль. Суха кора й коріння мають знезажуючі властивості, ними присипають рані. Кора й коріння відомі під назвою "африканської хіни", бо тривалий час вони застосовувались як замінник хіні.

Рослинне молоко

У країнах Центральної і Південної Америки вирощують галактодендрони — "молочні дерева". Якщо надрізати їх кору, з неї витікає солодкий сік, за виглядом і смаком схожий на молоко. Впродовж години надрізане дерево дає без шкоди для себе близько літра "молока", яке, однак, швидко гусне й гірке на повітрі. Якщо випарувати цей липкий сік, можна одержу-

Всіх цінувальників української пісні напевно зацікавить "Черемшина" — нова грамофонна платівка, що з'явилася у видавництві "Русалка". Платівка включає ліричні й народні пісні, сучасні й старовинні і розрахована на різні смаки.

За "Черемшиною" — сучасною піснею про кохання з прекрасною музикою і сольоспівом йдуть прозора й світла мелодія "Бузок" в бездоганному виконанні сестер Бойко і "Зіронька донецька" — сучасна лірична пісня в супроводі хору й бандур.

Хор під керівництвом Г. Версьовки і народні інструменти — сопілки й бандури виконують чудову старовинну пісню "Чумак", а "Дума" П. Майбороди в супроводі бандуристів є сучасним зразком класичного кобзарського співу.

Крім сольових речей на платівці є кілька гарних народніх пісень у виконанні хору Г. Версьовки та Українського Народного Хору з Черкас.

Платівку "Черемшина" можна тепер купити по зниженні ціні — 3 дол. 50 центів у книгарні "Арка", 575 Queen Street West, Tel-EM 6-7061.

вати воскоподібну речовину, що йде на виробництво свічок.

Залізна береза

На Далекому Сході росте береза Шмідта. Називають її ще "залізна береза". Характерна особливість цього дерева — міцність деревини. Щодо цього вона може конкурувати з залізом. Березу "не бере" навіть куля, а найгостріша сокира тупіє після 2—3 ударів. Інше "залізне дерево" росте в Азербайджані, у талишинських лісах. Його називають темир-агач. Деревина його така важка, що тоне у воді.

Природний ліхтар

"Найяскравіше" дерево росте в Північній Африці. Це — так зване "диявольське дерево", в корі якого дуже багато фосфору. Тому в темряві воно випромінює світло. Вночі під деревом можна навіть читати.

Сонні дерева

Під сильними поривами вітру гнуться навіть сторічні дуби. А що, коли вітер дме повсякчас та ще й в одному і тому ж напрямку? Одна з порід дерев, які ростуть на Канарських островах, досить своєрідно пристосувались до пасатів — вітрів, що віють постійно. Стовбур дерева має досить чудернацьку форму: спочатку він піднімається вертикално, а потім різко вигинається так, що кроні стелиться по землі. Тим-то дерева й дістали свою назву — сонні дерева.

"Огірки" на дереві

На чорноморському узбережжі росте азиміна трилопатева родом з Північної Америки. Наприкінці квітня це глясте і досить велике дерево вкривається великими пуп'янками ясно-салатового кольору. Після цвітіння азиміна вдягає нове вбрання з великого бліскучого листя і видовжених плодів, схожих на огірки. Запах "огіркового дерева" не дуже приємний.. Це своєрідний захист рослини, вона начебто попереджає: не займайте моїх плодів, вони ще не дозріли й неістивні. Поступово "огірки" змінюють своє забарвлення і набирають запаху дині. Плоди азиміни прекрасно зберігаються взимку. І чим довше лежать, тим вони запашніші. За смаком нагадують банани.

IЗ СВІТУ ЦІКАВОГО

"Добра бомба"

Не завжди бомби несуть смерть і руйнування. Бомба, винайдена японськими вченими, наприклад, призначена для гасіння пожеж. У сталеву кулю діаметром 61 сантиметрів наливають 90 літрів води й нагнітають стиснуте повітря. Потім таку бомбу піднімають на вертоліті в повітря і за командою скидають на палаючий дім. Стиснуте повітря виштовхує воду крізь отвори (іх всього вісімнадцять) у корпусі бомби. Пожежа в невеликому будинку ліквідується за п'ять секунд.

Атомна електростанція- "прихітка"

На одній з нафтових вишок у Мексиканській затоці встановлено атомну електростанцію висотою 82 і діаметром 56 сантиметрів (тобто розмірами з пральну машину). Вага її — 2070 грамів. Станція забезпечує енергією одну лямпочку в 60 ват і сигнальну сирену. Вона може працювати кілька років без перезарядження атомним пальником.

Болгарська лічильна машина

У Болгарії створено мініяюрну лічильну машину "Елка". Вона виконує всі аритметичні дії, підносить до степеня, добуває корені, відокремлює десяткові знаки комою і "запам'ятовує" багато чисел.

Ціна 40 центів.

**ПЕРША УКРАЇНСЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА
FUTURE FUEL OIL
LTD.**

& Service Station

945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario

24-ГОДИННА СОЛІДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і направа форнесів
бесплатна.

Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте оливу в нас.

Наши телефони:

Tel. Office: LE 6-3551

Tel. Night: RO 2-9494

ГУМОР

Французький водій таксі якось пожартував з Артуром Конан Дойлем. Він віз Конан Дойля з стації до готелю і, коли той розрахувався, сказав:

— Мерсі, містер Конан Дойл.
— Звідки ви знаєте мое ім'я?
— здивувався письменник.

— Ну як же, містер, я читав у газетах, що ви повертаєтесь з півдня Франції до Парижа. Ваша зовнішність підказала мені, що ви англієць. Із зачіски видно, що ви востаннє підстригалися на пів дні Франції. Я все це склав разом і вгадав, хто ви.

— Це чудово. У вас немає більше ніяких фактів для здогадок?
— Hi, окрім цього, є ще той факт, що на вашому багажі стоїть ваше прізвище.

—

Один з гостей звернувся до чоловіка, що стояв поруч, і заходився критикувати жінку, яка в цей час співала.

— Який жахливий голос. Бува не знаєте, хто вона така?

— Знаю, — відповів той. — Це моя дружина.

— О, прошу вибачення. Безумовно, в неї не поганий голос, але пісня дуже погана. Хотів би я знати, хто написав таку жахливу пісню?

— Я, — була відповідь.

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- Платить 4% за депозити.
- Уділяє високі та дешеві позички.
- Асекурє щадності до 2 тисяч, позички до \$10.000.
- Щоденне і вечірнє урядування.

ВПІШІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ

З ПОСЛУГ

У КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!

406 Bathurst St., Toronto

Tel.: EM 3-3994

У переповненому вагоні сидять два пасажири. Один питав другого:

- Що з вами? Чому ви затулили очі рукою?
- Не можу дивитися, як жінки стоять.

—

Лікар (пациєнтові): — У вас пневмонія, блукаюча нирка і вам ще загрожує операція апендициту.

— Ах, докторе, я забув вам сказати, що я теж лікар. Як колега колезі, заклинаю вас усім святим сказати мені правду, якою б страшною вона не була!

— Кхм, у такому разі, у вас просто кольки, прийміть суду — і завтра будете здорові...

—

— Ти не вважаєш ненормальним те, що кіноартисти заробляють більше за міністрів?

— Ні... I взагалі актори більше кумедні.

—

— У твої роки, — сказав батько синові, — Наполеон був першим у класі.

— Так, — погодився синок, — а в твої — імператором!

—

Двоє ідуть у потязі. Ралтом — тунель.

— Який він довгий, — каже один.

— Це тому, що ми сидимо в останньому вагоні.

УВАГА!

Чистимо безплатно печі (форнеси) і даемо безплатну цілорічну обслугу нашим сталим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO —

196 Bathurst Street

Тел.: вдень і вночі: EM 6-6539

HAMILTON —

857 Woodward Ave.

Тел.: вдень і вночі: 549-9634

Користайте також з нашої БЕНЗИНОВОЇ СТАНЦІЇ при

509 Jane St. — RO 2.1969

Моїс Моріс скаржився Оскару Уайлдту на те, що преса ігнорує його вірші.

— Це справжня змова проти мене. Що мені робити, Оскаре?

— Приєднатися до неї, — відповів Уайлдт.

—

Одна пані переміряла щось з півсотні капелюшків, поки знайшла собі до лица.

— Оцей я беру. Скільки він коштує?

— Нічого, пані, — відповів продавець. — Він був у вас на голові, коли ви прийшли до нас.

—

Два компаньйони закрили крамницю і пішли в кіно. Ралтом один з них скопився:

— От чорт! Я забув зачинити сейф!

— То їй що? — каже другий.

— Боятися нема чого, адже ми обидва тут!

Сократ дізнався, що славетний математик Евклід старанно вивчав софістику.

— Евкліде, — сказав він йому, — з софістами ти даси собі раду, але з людьми, напевне ні.